

Vysoká škola regionálního rozvoje a Bankovní institut – AMBIS

Regionální rozvoj

**Zhodnocení metod interpretace přírodního dědictví
Domů přírody**

Bakalářská práce

Autor: **Karolína Balážová, DiS.**

Management rozvoje měst a regionů

Vedoucí práce: **Mgr. Michael Pondělíček, Ph.D.**

Praha

2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a v seznamu uvedla veškerou použitou literaturu.

Svým podpisem stvrzuji, že odevzdaná elektronická podoba práce je identická s její tištěnou verzí, a jsem seznámena se skutečností, že se práce bude archivovat v knihovně VŠ AMBIS a dále bude zpřístupněna třetím osobám prostřednictvím interní databáze elektronických vysokoškolských prací.

V Praze, dne 30. 7. 2020

Karolína Balážová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala Mgr. Michaelu Pondělíčkoví, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a věnovaný čas při zpracování mé bakalářské práce a zároveň bych chtěla poděkovat mému příteli a blízkým za podporu.

Zadání práce

Zadání bakalářské práce

Téma:

Zhodnocení metod interpretace přírodního dědictví Domů přírody

Student (jméno a příjmení):

Karolína Balážová, DiS.

Vedoucí práce:

Mgr. Michael Pondělíček, Ph.D.

Cíl práce:

Analýza vybraných návštěvnických středisek Domů přírody v České republice a interpretování chráněných krajinných oblastí a místního dědictví veřejnosti. Cílem je vzájemné porovnání, jejich metody interpretace a následné zhodnocení významu a potenciálu pro společnost.

Zásady pro vypracování práce:

1. Úvod a cíle práce
2. Charakterizování Domů přírody
3. Vlastní analýza vybraných návštěvnických středisek a vzájemné porovnání
4. Zhodnocení řešených návštěvnických středisek
5. Závěr

Základní literatura:

AUSTIN, David, FOLTÝN, Dušan a Hana HAVLŮJOVÁ, ed. *Kulturní dědictví a udržitelný rozvoj místních komunit: Cultural heritage and sustainable development of local communities*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-729-8.

ČINČERA, Jan, Michal MEDEK a Miroslav LUPAČ. *Příroda 2.0?: využití digitálních médií pro terénní interpretaci přírodního dědictví*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-8944-0.

Přírodní památky České republiky: Natural monuments of the Czech Republic = Naturdenkmäler der Tschechischen Republik. Praha: Kartografie Praha, [2015]. ISBN 978-80-7393-345-6.

PTÁČEK, Ladislav. *Jak pře(d)kládat svět: základy dobré interpretace*. Brno: Nadace Partnerství, 2012. ISBN 978-80-904918-5-4.

PTÁČEK, Ladislav, ed. *Interpretace místního dědictví: příručka pro plánování a tvorbu prezentací místních zajímavostí*. Brno: Nadace Partnerství, 2004. Metody komunitního rozvoje. ISBN 80-239-2068-5.

ZELENKA, Josef a Martina PÁSKOVÁ. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Kompletně přeprac. a dopl. 2. vyd. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 978-80-7201-880-2.

Podpis studenta

Podpis vedoucího práce

Anotace

Bakalářská práce se věnuje návštěvnickým střediskům, spadajících do programu Domy přírody, pod záštitou Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky. Konkrétnější zaměření je na jejich formy interpretace chráněných krajinných oblastí, v nichž Domy přírody svou činnost spravují. V teoretické části jsou charakterizovány pojmy z oblasti přírodního dědictví, interpretace a v neposlední řadě i koncept Domy přírody. Praktická část následně obsahuje vybrané Domy přírody a jejich detailnější přehled o hlavní činnosti a metodách interpretace chráněných oblastí. Východiskem bylo pozorování zkoumaného prostředí a na základě analýzy a také poskytnutých dat srovnání a zhodnocení rozdílů mezi nimi, s cílem potenciálu pro společnost.

Klíčová slova

Přírodní dědictví, domy přírody, interpretace, návštěvnická střediska, chráněné krajinné oblasti

Annotation

The bachelor's thesis deals with visitor centers, which belong to the program Houses of Nature, under the auspices of the Agency for Nature and Landscape Protection of the Czech Republic. Interpretation of protected landscape areas, within the Houses of Nature manage their activities. The theoretical parts characterize concepts from the field of natural heritage, interpretation and, last but not least, the concept of Houses of Nature. The practical part contains selected Houses of Nature and their more detailed overview of the main activities and methods of interpretation of protected areas. The starting point was to observe the researching environment and, based on the analysis and the data provided, to compare and evaluate the benefits between them, taking into account the possibilities for society.

Keywords

Natural heritage, houses of nature, interpretation, visitor centers, protected landscape areas

Obsah

Úvod	8
1 Kulturní a přírodní dědictví	9
1.1 Pojem dědictví	9
1.2 Kulturní dědictví	10
1.3 Přírodní dědictví	10
1.4 Místní dědictví	11
2 Interpretace místního dědictví	11
2.1 Pojem interpretace	12
2.2 Úspěšnost interpretace	14
3 Plánování interpretace	19
3.1 Metodika interpretace	20
3.1.1 Přímá interpretace	20
3.1.2 Nepřímá interpretace	21
4 Metody úspěšnosti interpretace přírodního dědictví	26
5 Návštěvnická střediska	27
5.1 Návštěvnická střediska Domy přírody	28
5.1.1 Program Dům přírody	29
5.1.2 Koncepce Domů přírody	30
5.1.3 Domy přírody v České republice	38
6 Metody zpracování	40
7 Vybrané Domy přírody v České republice	41
7.1 Dům přírody Českého ráje	41
7.1.1 Expozice Domu přírody Českého ráje	42
7.1.2 Informace pro návštěvníky	45
7.1.3 Propagace Domu přírody Českého ráje	47
7.1.4 Provoz a návštěvnost DP Českého ráje	48
7.2 Dům přírody Poodří	51
7.2.1 Expozice Domu přírody Poodří	52
7.2.2 Informace pro návštěvníky	58
7.2.3 Propagace Domu přírody Poodří	59
7.2.4 Provoz a návštěvnost DP Poodří	59
7.3 Dům přírody Třeboňska	63

7.3.1	Expozice Domu přírody Třeboňska.....	64
7.3.2	Informace pro návštěvníky	68
7.3.3	Propagace Domu přírody Třeboňska.....	70
7.3.4	Provoz a návštěvnost DP Třeboňska	70
8	Porovnání a zhodnocení vybraných Domů přírody.....	74
8.1	Interpretace a služby návštěvníkům.....	74
8.2	Návštěvnost.....	75
8.3	Hospodaření.....	77
9	Závěr.....	80
	Seznam použité literatury	82
	Seznam zkratk.....	85
	Seznam obrázků.....	86
	Seznam grafů	86
	Seznam tabulek.....	87

Úvod

V současné době je čím dál větší potřeba společnosti uvědomit si potřebu péče o přírodu a krajinu a formování vztahu mezi sebou. Člověk by měl rozvíjet pochopení vzájemných vztahů s přírodou a vést své myšlenky k její ochraně. Domy přírody k tomuto utváření přispívají prostřednictvím různých forem interpretace a jejich posláním je prezentovat široké veřejnosti chráněné krajinné oblasti a přírodu kolem nás.

Cílem této práce je analýza vybraných návštěvnických středisek Domů přírody v České republice a interpretování chráněných krajinných oblastí a místního dědictví veřejnosti. Cílem je vzájemné porovnání, jejich metody interpretace a následné zhodnocení významu a potenciálu pro společnost.

Teoretická část obsahuje charakteristiku obecných pojmů k ochraně životního prostředí a interpretace, která má za úsilí předávat druhým myšlenku a odhalovat půvab navštíveného místa. Součástí je také vystižení návštěvnických středisek a jednotného programu Domů přírody v České republice.

Záměrem této práce je rozbor vybraných Domů přírody a na základě osobního pozorování prostředí porovnat a zhodnotit návštěvnická střediska, zjistit jejich formy interpretování chráněných krajinných oblastí a následně dle poskytnutých dat zhodnotit návštěvnost s vynaloženými náklady na provoz. Výsledným posouzením pak došlo k celkovému srovnání a vyhodnocení jejich potenciálu pro společnost.

1 Kulturní a přírodní dědictví

Nejvýznamnějším tématem této bakalářské práce je interpretování přírodního prostředí a k tomu přispívají i návštěvnická střediska Domy přírody, prezentující chráněné krajinné oblasti a krajinu, v níž se nacházíme.

K lepšímu porozumění je nezbytné definovat pojmy kulturní a přírodní dědictví, které zachovávají chráněné hodnoty, dále interpretaci představující myšlenku šíření nadšení pro významné místo či objekt s ostatními, a v neposlední řadě návštěvnická střediska Domy přírody, přispívající k utváření vztahu veřejnosti k ochraně přírody a krajiny.

1.1 Pojem dědictví

Dle Výkladového slovníku cestovního ruchu je dědictví definováno jako ta část přírodního a antropogenního životního prostředí, která aby si zachovala hodnoty pro současné i budoucí generace, by měla být chráněna.

Individuálně je pak definován pojem přírodní a kulturní dědictví. Populačními znaky (věkem, pohlavím, národností, politickou orientací, vzděláním atd.), ale i vztahy jednotlivců k určitému státu či regionu je dědictví vnímáno a předurčeno.

Vymezení pojmu dědictví je v širokém pojmu představováno pod vším, co lidé chtějí chránit. Ať už záleží na osobních zkušenostech nebo hodnotách, které preferují.

Podle Heřmanové (2009) se dědictví klasifikuje následovně dle:

- *významu*: světové, národní, regionální a lokální
- *původu*: naše a cizí
- *povahy*: hmotné a nehmotné
- *doby trvání*: staré a nové
- *preferencí*: pozitivní a negativní

Dědictví je utvářeno historií a utvářením identity oblasti, které může pomoci ke kulturnímu a přírodnímu bohatství. Je součástí cestovního ruchu, napomáhající k jeho rozvoji. Významné hodnoty dědictví je potřeba zachovávat a udržovat, tudíž velmi důležitou roli hraje ochrana a péče (Heřmanová et al. 2009, s. 25; 164).

1.2 Kulturní dědictví

Historický vývoj místa, tak odráží kulturní dědictví a obohacuje tím současnou kulturu. Dalším generacím jsou představovány a předávány ukotvené kulturní hodnoty společnosti, působení kulturních tradic a inovací (Soukup 1993 In: Heřmanová a Patočka 2008, s. 23).

Idea kulturního dědictví krajiny, její totožnost a sdružování se nábožensky, umělecky či kulturně v sobě zahrnují existenci nehmotné hodnoty a památky. Množství míst s nepochybným hlubším významem vytváří svou totožnost krajiny. Ta místa, se kterými souvisí významné historické události, osobnosti, historické pozůstatky, zobrazující nenahraditelnou hodnotu. Doplnují je mnohdy další hodnoty – hmotné, památkové, přírodní či estetické. Avšak většinou jejich významnost tkví nejen v hmotných dílech. Častokrát jsou tyto oblasti ze zákona chráněné (krajinné památkové zóny, kulturní památky a jejich ochranná pásma, přírodní parky) (Kupka, 2010).

Dělení forem kulturního dědictví (dle Páskové a Zelenky, 2002):

- Hmotné formy: stavby a skupiny staveb všeobecné hodnoty, umělecká díla, sociální výtvoř, hodnotná prostranství historického, archeologického, estetického, etnologického a antropologického pohledu
- Nehmotné formy: dovednosti, tradice, jazyk, životní styl

1.3 Přírodní dědictví

Charakteristikou pro přírodní dědictví jsou výrazné prvky přírodního prostředí, které jsou vytvářené fyzickými a biologickými entitami všeobecné hodnoty. Patří zde i společenstva živočichů a rostlin, místa v přírodě nebo oblasti všeobecné hodnoty z hlediska vědy a jejich zachování (Pásková a Zelenka 2012, s. 463). Součástí přírodního dědictví jsou mimo rostlinných a živočišných daných oblastí hlavně geologické jevy a krajinná sféra. Přírodní oblasti mající výjimečný krajinný ráz s vyskytujícími se chráněnými či nechráněnými rostlinami a živočichy. Geologické jevy jako například jeskyně, skály, jezera, údolí nebo rašeliniště utvářejí krajinu zajímavou, a tím atraktivní pro cestovní ruch (Vítáková 2007, s. 20).

1.4 Místní dědictví

Během života lidé prožívají různé události a utváří si určitá pouta, která jim utkví v paměti. Místní dědictví je lidmi chápáno individuálně, závislejších na osobních preferencích. Místní dědictví má tak význam nejen pro návštěvníky obce či regionu, ale především pro obyvatele, kteří jsou v konkrétní lokalitě zpravidla zaškoleni a specializováni jako průvodci cestovního ruchu v místní oblasti. (Pásková a Zelenka 2012, s. 348). Ti jsou zaměřeni na interpretaci místního dědictví – organizují komentované vycházky po lokálních přírodních zajímavostech. Místní průvodci by měli mít určité prezentační, komunikační a animační dovednosti (Seifertová et al. 2013, s. 88). Na rozdíl od kulturního dědictví, které se zaměřuje pouze na kulturní historii, je místní dědictví rozšířenější. Zabývá se i krajinou a přírodou, a to v širokých oblastech. K příkladům patří:

- Památky a architektura (zaniklé objekty, artefakty, archeologická naleziště)
- Krajina (významné stromy, krajinné prvky, cesty, studánky)
- Podniky a instituce (farnosti, spolky, řemesla, pivovary)
- Osobnosti (kulturní, politické, jejich činnosti a díla)
- Specifické fenomény a tradice (betlémářství v Třešti, dožínky)

Místní dědictví vede k poznání historie, prohlubování vztahu s místem, hledání místního bohatství a posilování sousedství. Je důležité, aby se o taková bohatství lidé starali a ochraňovali je. Napomáháním ke zlepšení rozvoje oblasti, k péči o místní dědictví, je veřejné sdílení s ostatními.

2 Interpretace místního dědictví

Snaha předávat nějakou myšlenku druhým, otevřít oči a představit jim kouzlo místa. Interpretace musí zaujmout návštěvníka, či diváka, a to je mnohdy obtížné. Průvodci jsou pro návštěvníky právě těmi znalci, kteří se jim snaží zprostředkovat setkání se „svým“ místem. A podstatou je představovat to, co průvodci pokládají za důležité a zajímavé a jak návštěvníci na jeho výklad reagují.

Dnešní doba je globalizací velmi různorodá mezi kulturami a prostředími. Je velmi potřebné posilovat identitu místa určená především zdejšími kulturním a přírodním dědictvím. A nejen, že význam to má pro návštěvníky dané obce či regionu, ale především pro místní obyvatele. Pojetí interpretace místního dědictví představuje například vytvoření naučné stezky přírodou nebo městem, ztvárnění expozice v místním muzeu nebo informačním centru, sestavení tištěného průvodce krásami města nebo kraje, návrh okruhu nebo exkurze s živým průvodcem, uspořádání tematické kulturní akce apod.

Dědictvím místním přitom nejsou pouze hmotné objekty, přírodní prvky apod., ale i místní tradice, vzpomínky nebo pověsti. Poznávání a odhalování místních krás jsou předpokladem pro kvalitní interpretaci rozvoje šetrných forem cestovního ruchu. Často však zůstávají nepovšimnuty nebo nedoceny (Ptáček 2004, str. 7).

2.1 Pojem interpretace

Pro definování interpretace je mnoho způsobů, avšak jejich společným těžištěm je idea sdílení vlastního nadšení pro nějaké významné místo nebo objekt s druhými. Zásadou pro interpretování místa je, aby návštěvníci dané místo skutečně sami viděli nebo ho jinak bezprostředně zažívali (Ptáček 2004, str. 8).

Interpretace sahá do dob, kdy se cestovalo do míst, která lidé považovali za zajímavá. Počátky 19. století již průvodci nabízeli své služby gentlemanům, podnikající svou Grand Tour po Evropě. Jako taková byla interpretace definována jako disciplína ve Spojených státech organizací National Park Service (správa národních parků) (Ptáček 2014, str. 10).

Jedním z novodobých zakladatelů oboru interpretace je Freeman Tilden (1883-1980), jenž definuje interpretaci takto: *...vzdělávací aktivita, která odkrývá hlubší smysl a vztahy za pomoci původních objektů, přímé zkušenosti a ilustrativních prostředků... činnost odhalující návštěvníkům, kteří po této službě touží, něco z krásy a kouzla, inspirace a duchovního obsahu, jež leží za tím, co mohou sami vnímat svými smysly.* Tudíž zpravidla je jedním z úkolů motivovat a provokovat zájem návštěvníků, neuvádět pouze faktické informace ale v první řadě inspirovat a vzbuzovat představivost a interpretací odhalovat skryté významy, kterých si můžeme všimnout (Tilden 2009, str. 8).

Často užívaná a jednoznačná definice pochází také od Dona Aldridge, pokračovatele F. Tildena a svého času hlavního protagonistu interpretaci ve Velké Británii: *...umění*

vysvětlit význam místa návštěvníkům s cílem podpořit myšlenku jeho ochrany (Aldridge, 1975).

Interpretace není myšlena jako informace, naopak důležitost spočívá v pojmech, které nelze změřit a zvážit, jako jsou hlubší smysl, duchovní obsah, kouzlo, krása, inspirace, umění. Není to o pouhém výčtu jmen, letopočtů, popisu předmětů, jejich původu, doby vzniku a materiálu, z kterého byly vyrobeny. Návštěvník má toužit po poznání, má oslovit srdce, a ne být zahlcen fakty. Ovšem informace se samozřejmě stává základem k vytvoření interpretace k plnění určitého účelu (Ptáček 2012, str. 9).

K hlavním důvodům interpretace zajímavých míst řadíme:

- Posílení místní identity
- Posílení místní ekonomiky (podpora místních výrobků a služeb)
- Hlubší poznání místa (pomáhá posilovat komunitu, ochrana dědictví)
- Rozvinutí šetrných forem cestovního ruchu

Pro rozvoj cestovního ruchu je kvalitní interpretace velmi významnou součástí ke zlepšování zážitků návštěvníků, porozumění historie a kultury, optimalizování dopadu jejich chování na kvalitu života a životního stylu domácí kultury. Může být i výdělečná, například prodejem publikací či suvenýrů. Využití těchto finančních prostředků může pomoci k regeneraci oblasti či zkvalitnění atraktivity. Přispívá tak ke spokojenosti návštěvníků, což vede k většímu úspěchu podnikání a rozvoji CR (Pásková a Zelenka 2012, s. 240; Ptáček 2004, s. 12).

Máme různé formy interpretace, kterými mohou být publikace, naučné stezky, průvodcovská činnost či jednotlivé panely u zajímavých úkazů. Interpretátor by měl mít představu, jak by měla interpretace vypadat. A to tak, aby byla vhodná pro místo a lidi, kteří ji navštěvují a pro instituce a jednotlivce, kteří se jí účastní.

Péčí o naše přírodní a kulturní bohatství pomáháme poznat a doceňovat hodnoty, které jsou pro někoho (zpravidla pro více lidí) důležité. Ať už je to cokoliv, tento široký pojem může zahrnovat vše od místních zvyků, pověstí, přes travnaté oblasti s dávno zaniklými hradisky, řemesla, průmysl oživující města, až po chráněné orchideje na horských pastvinách (Ptáček 2004, str. 11).

Významnost interpretace spočívá mimo ochrany dědictví také v rozvoji cestovního ruchu. Pokud je interpretace dobrá, pomáhá návštěvníkům objevovat a více rozumět místům, která poznávají. Dobrým představováním turistům a návštěvníkům to přidává na jejich zážitcích z cest za poznáním, jež se stává něčím zajímavější než pouhou přehlídkou atrakcí, které se občas shodují jedna s druhou. Tam, kde je cestovní ruch převážně zaměřen na kulturní a přírodní památky je rovněž interpretace podstatně významnější. Jedná se tak i o Českou republiku, kde závisí na místní kultuře a krajině než na možnostech opalování se. Zcela rozhodující je interpretace pro ta místa, u nichž by měl jejich příběh “ožít”. Může se jednat například o bojiště, která by mohla být z většiny části pro návštěvníky nezajímavá, nebýt interpretace s objasňujícími příběhy a událostmi ovlivňující historii celé země a kontinentu.

To činí interpretaci stejně tak důležitou součástí turistického produktu, jako dobré ubytování, přátelské uvítání a dobré jídlo. A nejlepší formou odměny pro úspěšné podnikání je spokojený zákazník. Sama o sobě může být interpretace výdělečná skrze prodeje publikací, suvenýrů nebo vstupného do expozic. Vždy však není ale snadné spojit potřebu vydělávat peníze s hospodárným využíváním místních zdrojů. Interpretaci je vhodnější považovat z pohledu financí převážně za něco, co vede k celkovému genui loci a ke kvalitě zážitku návštěvníků a tím k většímu úspěchu podnikání v cestovním ruchu v širším měřítku (Ptáček 2004, str. 12).

2.2 Úspěšnost interpretace

Metody interpretace mohou vyvolávat zdání o tom, že pozornost se upíná především na památky, přírodní a památkové rezervace, muzejní expozice, historické objekty, či místní tradice – zkrátka předměty interpretace. Tato metoda však naléhá i na příjemce interpretace, tudíž návštěvníky, kteří jsou důležitým a základním faktorem pro úspěšnou interpretaci, podívat se na její předmět právě očima návštěvníků (Ptáček 2012, str. 17).

Návštěvníkům se musí dle jejich potřeb a přání přizpůsobovat výběr témat a způsoby prezentace. Jelikož je těžké přizpůsobit se všem věkovým kategoriím, souboru vzdělání, zájmů, chutí i nechutí, vychází se z představ “běžného návštěvníka”, který touží nejprve po uspokojení svých základních potřeb a až potom je připraven si začít užívat svůj volný čas – bavit se, odpočívat, eventuelně zažít trochu dobrodružství a něco zajímavého a nového poznat.

Z tohoto vychází základ a cíl úspěšné interpretace, to, že návštěvník si musí odnést hluboký zážitek spojený s určitým místem (Ptáček 2012, str. 18).

Potřeby návštěvníka

Americký psycholog Abraham Maslow řadí lidské potřeby hierarchicky od základních fyziologických potřeb, po bezpečí, péči, uznání a až na poslední příčce potřeby po seberealizaci, kde je zahrnuta i touha po poznání a zvědavosti.

Návštěvníci musí mít možnost zajištění základních fyziologických potřeb, ať už při prohlídce zámku, přírodní rezervaci a dalších forem interpretace. Dalším základem je pocit bezpečí, při němž nesmí průvodce, vedoucí, organizátor nikdy zklamat. A v každém případě člověk přirozeně potřebuje projevat, dávat či dostávat péči a lásku a cítit se bezpečně. Průvodce při dialogích s návštěvníky získává spoustu možností k vlastnímu poučení, a více se přiblížit k zúčastněným a jejich názorům. Až když se nemusí řešit okruhy základních potřeb, v ten moment je návštěvník schopen si naplno užívat, poznávat a těšit se z nových prožitků (Ptáček 2012, str. 19).

Jednotliví návštěvníci se od sebe liší svými potřebami a očekáváními a ty se pak i také rozvíjejí v čase. Podnětem k těmto různorodostem existují pro zjednodušení tzv. cílové skupiny. Díky těmto zařazení do určitých skupin se přizpůsobují formy interpretace, jakými se prezentují dané předměty, oblasti aj. K tomu je také potřeba o svých návštěvnících vědět co nejvíce informací, aby byla právě forma interpretace správně rozlišena a přizpůsobena (Ptáček 2012, str. 22 - 29).

V oblasti přírodního či kulturního dědictví je nutno návštěvníky kategorizovat podle věku a skupin. Řadíme sem děti, mládež či seniory. Skupiny mohou zahrnovat rodiny s dětmi, handicapovaní návštěvníci, cykloturisté a také zahraniční nebo místní klientela. Na každou tuto "kategorii" účastníků je potřeba myslet a snažit se jim přizpůsobit interpretaci.

Jednou z nejvíce navštěvovaných skupin jsou rodiny s dětmi, které navštěvují chráněná území či památky. Mnohdy se průvodci stávají sami rodiče vysvětlující, odpovídající a ukazující na dotazy svých dětí. U samostatné skupiny dětí je třeba počítat s tím, že je často složité dítě zaujmout. Zároveň o větší zodpovědnosti a také jejich vnímání a učení bývá velmi intenzivní. Podstatně sledovanou skupinou jsou handicapovaní návštěvníci, a to hlavně z důvodu speciálních stanovisek vzhledem k jejich omezení. Jedná se nejen o pohybová omezení, ale i o znevýhodnění, která nemusí být vidět na první pohled – nevidomí,

slabozrací, neslyšící, mentálně postižení apod. Je potřebná větší pozornost přiměřená jejich postižení, a především bezpečný přístup. U mnohých památek je to hůře řešitelné a také finančně nákladné. Ovšem doba je pohotová a v současnosti je u nás i v zahraničí trend realizovat nové projekty zahrnující již veškerou dostupnost, a to i právě znevýhodněným návštěvníkům. Snaha vyřešit a umožnit jinou možnou cestou přístup k této skupině návštěvníků závisí na interpretátorech individuálně (Ptáček 2012, str. 22 - 29).

Stále aktivnější a významnější skupinou jsou senioři, jejichž počet neustále roste z celkového podílu turistů. Jsou schopni si připlatit za kvalitu služeb a pohodlí, jezdí i mimo hlavní turistickou sezónu a také kromě víkendů přijíždí i ve všední dny. Především cestují ve větších organizovaných skupinách a jejich program se dá dopředu plánovat. Musí se však počítat s menší fyzickou náročností a propracovanější tištěné prezentace v podobě průvodců, brožur či panelů a také dobrým značením tras s místy k odpočinku, čemuž senioři dávají přednost díky možným zdravotním problémům.

Naopak k problematice dochází u mládeže, kde by měla být interpretace zaměřena především na interaktivní prezentaci, aktivity, při nichž mohou zkoumat, objevovat a diskutovat. Za problematiku se může považovat jejich chování, kdy se snaží upoutávat pozornost ve skupině například spolužáků a vyjadřování svých názorů ve chvílích, kdy to není vhodné. Obvykle se najde v každé skupině dospívající mládeže někdo takový, a proto je důležitý kladný přístup.

Poměrně častější jsou skupinky cykloturistů s možnostmi i nepřímých zastávek u turistických cílů, a to i především v rychlejších přesunech. Pravděpodobněji se zastaví u odpočinkových zón s možností bezpečného uložení kol, což je asi jejich největší starostí v příležitosti prohlédnutí si právě turistického cíle (Ptáček 2012, str. 22 - 29).

Podstatným segmentem jsou návštěvníci ze zahraničí, a to zejména v příhraničních oblastech, významných turistických centrech republiky nebo památkách UNESCO. Nutnost a zároveň překážkou je ovladatelnost cizího jazyka a neznámé prostředí. Je jím potřeba nabízet základní informační materiály, které musí být kvalitně zpracované, v nichž jsou uvedené převážně souhrnné a zásadní texty. Mezi základní materiály pro zahraniční návštěvníky patří tištěný průvodce či audioprůvodce, kde je nutný překlad na profesionální úrovni. Je třeba se vžít do lidí, kteří navštěvují naši zemi poprvé, mnohdy bez povědomí, jejich pohledem na historické události atp., a v rámci jejich zkušeností vše srovnávají z jiných svých cest po

světě. Řešením kvalitní interpretace těmto návštěvníkům bývá nejčastěji průvodce, který ovládá světové jazyky a je schopen pracovat s podstatnými informacemi.

Další skupinou návštěvníků jsou naopak místní obyvatelé, kteří mohou svou aktivitou dokonce pomoci ve spolupráci a zdokonalení interpretace například díky fotografiím či předmětům ilustrující dané místo, kde žijí. Pro jejich motivaci k další spolupráci a dalším návštěvám mohou být mimo to i různé akce (Ptáček 2012, str. 22 - 29).

U každého místa je potřeba mít pro hodnotnou interpretaci určitý cíl a představu, kvůli kterému návštěvník přijede. V dnešní době si lze zjistit informace o turistických cílech na webových stránkách, v pořadech apod. a tudíž je možnost si vybrat a navštívit to místo, které považujeme za zajímavé, kam bychom se rádi podívali, dozvěděli, a hlavně z kterého si odneseme zážitek. Není to však jen o tom, návštěvníky přivést, ale dokázat je zaujmout a nezklamat. K tomu je také potřeba vědět zdroj, odkud se návštěvníci o místě dozvěděli.

Některá místa mají bez váhání jasné turistické cíle – návštěva Pražského hradu s prohlídkou Svatovítské katedrály, Památník Tereziín, Státní hrad a zámek Český Krumlov atd. (Ptáček 2012, str. 29).

Informovanost a komunikace (Podstata interpretace)

Interpretace vyobrazuje principy, z nichž Freeman Tilden jich popisuje šest a z toho tři, které jsou obzvlášť důležité – interpretace by měla provokovat, vytvářet vztah a odkrývat (provoke, relate, reveal) (Tilden 2009, s. 15 – 16).

Provokovat

Informováním udáváme fakta, kdežto k účinné interpretaci je potřeba upoutat myšlenky, aby si člověk odnesl jiný pohled na objekt či předmět, který si šel prohlédnout a odcházel tak se zážitky.

Odkrývat

Říci si “to je zajímavé, to mě nenapadlo“ nebo “už tomu rozumím” u interpretace jakéhokoliv objektu či věci znamená, že to v člověku zanechalo pozitivní myšlenku nebo i prostý náhled, a to je důležité. Návštěvník by měl dospět k novým pochopením, hodnocení a hlavně myšlenkám, které jsou prvořadé a odkrývat tak význam místa či předmětu. Probudit tak v člověku představy a emoce.

Oslovovat

Rozvíjející možnosti interpretace jsou témata, udávající řád a vystihující myšlenku, s níž návštěvníci odejdou. Důležité je stavět na klíčové myšlenky, ovšem s pohledem na řadu různorodých oblastí a předmětů. Témata pomáhají návštěvníkům většímu zapamatování, zaujetí a interpretátorovi ke struktuře výkladu a soustředění na vybrané téma (Ptáček 2004, s. 13; Růžička et al. 2011, s. 16).

Cílem interpretace není pouze předávání informací ale též nová schopnost uvědomění, myšlenek, náhledu či hodnocení konkrétního místa. Tím vším dodá faktům nový rozměr a kvalitu zážitku na vyšší úroveň (Ptáček 2012, str. 41).

Zásadní by podle Freemana Tildena měla být prezentace myšlena jako celek. “Je mnohem lepší, když návštěvník chráněného území, významné památky nebo archeologické lokality odchází s jednou či více ucelenými myšlenkami než s desítkami jednotlivých faktů, které nepostihují podstatu navštíveného místa. Potom může návštěvníkovi dokonce unikat důvod, proč je dané místo vůbec chráněno.” Člověka lze oslovit poskytovanými myšlenkami a informacemi na základě příběhů míst a osob, z nichž mají návštěvníci pocity a prožitky. Záleží na smyslech, které člověk vnímá při všímání si krás daného místa (Tilden 2009, str. 41).

3 Plánování interpretace

Plán interpretace jako základní formulovaný dokument nás provádí od úvodní základní myšlenky až k realizaci. Je pomocníkem k zefektivnění komunikace, ušetření mnoho úsilí či peněz. Dokument slouží tedy i k finanční podpoře projektů, které musí být dobře promyšlené. Dokáže ovlivňovat různé teorie, vědomosti a motivace potřebným směrem (Medek, 2015).

K plánování interpretace přistupujeme dvěma základními způsoby – systematickými a procesními metodami.

Systematické modely jsou vhodné podle odborníka na interpretaci, Michala Medeka, především u rozsáhlých projektů interpretace. V případech, kdy prostřednictvím interpretace naplňujeme určitou politiku (např. ochranu přírody národního parku), kdy se snažíme působit a mít vliv na chování návštěvníků, kdy zamýšlíme nad užíváním řad prostředků interpretace a také při snaze zlepšování stávajícího způsobu interpretace (Medek a kol. 2018).

Často se k tomu využívají nástroje dle Model 5M (Brochu 2003), analyzujících pět oblastí:

Management = směřování – vliv interpretace na návštěvníka (cíle interpretace), poslání organizace, management ochrany, vize o předmětu interpretace;

Market = trh – kdo jsou a nejsou návštěvníci, jací by měli být, nabídka produktu a celkového zážitku návštěvníkovi, atrakce v okolí;

Message = sdělení – dosavadní příběhy, volba témat interpretace, hlavní téma, reklamní slogan;

Mechanics = zařízení – ambice pro interpretaci, přístupnost a umístění jednotlivých součástí a fyzických předmětů interpretace, plánování prostorových požadavků interpretace;

Media = nástroje interpretace – nejefektivnější prostředky za daných podmínek (Medek, 2015).

Na méně rozsáhlé projekty, spočívající v promýšlení interpretace s postupným zodpovězením několika otázek procesní metodou. V rámci projektu strategie interpretace komunitní iniciativy, Skotské vysočiny, byl zpracován Místní plán, kdy se klade za cíl soustředit pozornost a usnadnit orientaci návštěvníků a zlepšit pochopení tradic (Medek, 2015). Pomocí místních občanů, dobrovolníků a lidí, kteří přesně neví jak, ale mají iniciativu k vytvoření a hledající postupných odpovědí na tyto otázky:

Proč – důvody k projektu, očekávání přínosů

Co – předmět zájmu, zaměření, zajímavé příběhy

Pro koho – konkrétní návštěvníci, jejich zájmy, potřeby a očekávání

Jak – nejefektivnější formy interpretace sdělování, provoz konkrétního prostředku interpretace a jeho dlouhodobá udržitelnost

Hodnocení – zjištění efektivnosti úsilí a dosažení očekávaných cílů, potřeby zlepšení (Medek, 2015).

3.1 Metodika interpretace

Za formy interpretace lze pojmout publikace, naučné stezky, túry s průvodci, regulační a informační panely u konkrétních a zajímavých úkazů či expozice. Vhodným způsobem mohou být například i doplňující elementy k uvedeným formám. Je možné se setkat i se způsoby interpretace, silným nástrojům využívající umění a vytvářející vztah k zájmu předmětu – ve formě divadla, vyprávění, hudby apod. Úspěchu interpretace lze docílit splněním těchto komunikací mezi návštěvníkem místa a interpretátorem. Tímto se dá rozdělit interpretace do dvou základních forem dle přítomnosti interpretátora – osobně přítomný nebo nepřímý (Ptáček 2012, str. 59 - 86).

3.1.1 Přímá interpretace

Přímá komunikace působí vzájemně na návštěvníka a interpretátora, kdy interpretátor prezentuje svá sdělení verbální a neverbální komunikací návštěvníkovi. Ten pak následně pomocí těchto projevů udává zpětnou vazbu. Těmito způsoby může interpretátor pohotově reagovat na podněty a dotazy návštěvníka a může se ujistit nad porozuměním interpretace návštěvníka. Přímými prostředky interpretace můžeme uvádět exkurze s průvodcem, komentované prohlídky, vyprávění interpretátora, prohlídky s různými formami představení apod. (Medek a kol. 2018, str. 32).

V přítomnosti interpretátora a návštěvníka se lze pořád přizpůsobovat a přímo reagovat, tím pak ovlivňovat chování návštěvníka a uzpůsobit se nečekaným situacím. Interpretátor zpřístupňuje místa, kam by se lidé bez něho nemohli dostat. Výhodou jsou i nižší

počáteční finanční náklady a možnosti zaměstnat do role průvodců a interpretátorů místní obyvatele s kladným vztahem k interpretovanému místu.

Interpretátoři však mají zodpovědnost za zdařilou interpretaci, na kterou se klade velký důraz. Musí být hodnotně připraveni a proškoleni. Její organizace je náročná a činnost interpretátora finančně výnosná až od určitého počtu návštěvníků. Přímá interpretace není vždy dostupná, musí se řídit otevírací dobou instituce (Ptáček 2012, str. 59 - 86).

| **Osobní výklad**

Osobní interpretace jsou obvyklé při exkurzích, prohlídkách a dalších formách, kde se využívá služeb průvodce. Většinou je tento způsob interpretace veden v užším kontaktu s návštěvníky a je více individuální.

Při osobním výkladu je důležité především zaujmout návštěvníka a nezahlcovat přílišnými informacemi. Měl by svým výkladem udržet návštěvníka v ustavičné pozornosti a koncentrovat jeho zájem. Cílem činnosti průvodce je nabídnout posluchačům zamyšlení nad rozsáhlejšími spojitostmi interpretovaného tématu (Ptáček 2012, str. 59 - 86).

3.1.2 Nepřímá interpretace

Ve formě nepřímé je interpretace prezentována pomocí předem připravených materiálů v podobě textů, obrazů a jiných objektů. Tudíž sám interpretátor přichází o přímý kontakt s návštěvníky a nemůže pohotově reagovat na zpětnou vazbu či připomínky jimi podané. Tím může docházet k horšímu porozumění sdělovacími nepřímými prostředky interpretace, které jsou návštěvníkům touto formou předávány (Medek a kol, 2018).

Prostředky nepřímé interpretace

K interpretaci nepřímými prostředky je nezbytné promyslet a naplánovat vše pečlivě, s vědomím úspěšnosti, a toho, že není pak již možné do samotné interpretace zasahovat. Nepřímé prostředky lze sdružovat a v praxi je to časté například u naučných stezek a center.

Vždy je potřeba rovněž myslet na zásahy do krajiny, které způsobí instalace mnohých prostředků – panely, tabule, interaktivní prvky. Vybrané prostředky musí poutat zájem k interpretovanému úkazu, nikoliv k sobě. V tomto oddílu se věnuje pozornost těm

nejvyužívanějším prostředkům a patřícím zároveň k těm hlavním. Zároveň uvádějící výhody a nevýhody využití k interpretaci přírodního dědictví (Ptáček 2012, str. 59 - 86).

| **Publikace**

Nejpoužívanějším způsobem sdělování informací konkrétního místa či objektu je prezentace a propagace prostřednictvím publikací, v podobě letáčků, brožur a jiných tiskovin. Mohou být ve formě samotné interpretace nebo součástí jiného typu místní interpretace. Člověk může prostřednictvím publikace získat dopředu informace o místě, které ho může nalákat k návštěvě a poznání. Mohou obsahovat vše, co daná lokalita nabízí a také sloužit jako suvenýr z výletu. Tisk v různých formách může umožnit a mít úlohu tištěného průvodce po daném místě pro každého jedince individuálním tempem. Tvorba letáčků je relativně levná a může být pro poskytovatele výnosná. Avšak k nevýhodám tištěných publikací může patřit jednak množství informací, které jsou v tiskovinách obsaženy, a tak mohou být pro někoho méně zajímavé, u rozsáhlejších brožur a obdobných tiskovin bývá výroba finančně náročnější, je nutné organizovat distribuci a pokud jsou poskytovány na místě pro vlastní odběr, mohou se v neposlední řadě stát i odpadem (Ptáček 2012, str. 59 - 86).

| **Informační tabule a panely**

Na mnoha místech kolem nás jsou dnes velmi časté a mají nepochybně mnoho výhod. Panely tvoří převážně naučné stezky, které jsou jedním z nejčastěji používaných interpretačních prostředků v České republice (Beňková, Činčera, 2010). Jejich tvorba je poměrně snadná a levná, jsou rezistentní a v případě nezbytnosti je lze rychle měnit. Jsou funkční celoročně a nevyžadují vysoké provozní náklady. Avšak pokud jsou panely nevhodně nainstalovány, atmosféra místa může být oslabena a narušena. Některé samostatné panely, i ty, které jsou součástí naučných stezek, shrnují výhradně informace o dané problematice. K snazšímu pochopení a zviditelnění bývají texty doplněny o ilustrace a fotografie.

Velká četnost panelů ale způsobuje nevýhody a spěje k nižší pozornosti návštěvníků k samotné interpretaci. Dále hrozí škody způsobené vandaly ale i neovlivnitelnými přírodními podmínkami, tudíž je nutnost časté údržby a oprav (Ptáček 2012, str. 59 - 86).

Podle Ludwiga (2003) rozeznáváme čtyři typy panelů se svou funkční vlastností – orientační, regulační, informační a interpretační. V dění se však obvykle setkáváme s panelem s více objevených prvků různých typů.

Orientační panely již podle názvu orientují návštěvníky v právě se nacházejícím prostoru. Převládají vyobrazené plánky a mapa lokality s charakteristikou. Stručně a srozumitelně shrnují nejširší skupině návštěvníků základní informace o daném místě, trasy a další možnosti k vidění (Ptáček 2012, str. 67).

Podoba regulačních panelů udává jednoznačné a pochopitelné sdělení o pravidlech chování a pohybu návštěvníků v území, ve kterém se nachází, a to převážně u vstupů. Návštěvník by si měl po přečtení uvědomit hodnoty území a především spoluzodpovědnost. Cílem však není uvádět zákazy, ale vyvolat pochopení.

Informační neboli propagační panely mají za úkol návštěvníky zvát, upozorňovat, a to pokud možno jasně, souhrnně, přehledně a především aktuálně.

Na místo toho interpretační panely jsou jiné od ostatních tím, že poskytují informace a zároveň návštěvníky podněcují k otázkám a následné hledání odpovědí. Musí vzbuzovat zájem odkrytím hlavního sdělení přírodního a kulturního dědictví určitého místa. Neměl by se v tomto případě prezentace podcenit proces plánování, aby nedošlo k nevyhovujícím výsledkům (Ptáček 2012, str. 69).

Americký odborník, autor publikací a školitel interpretace, John A. Veverka, doporučuje při vytváření interpretačního panelu posloupnost několika kroků, z níž jako první je třeba si ujasnit prostředky předávání hlavních informací, skrze jaké formy – pomocí publikace, expozice, výkladu, QR kódů apod. Při rozhodnutí se k formě prezentování místa pomocí interpretačního panelu se musí začít s vymezením hlavní informace na panelu, která bude touto formou jasně předávána. Tudíž záleží na kvalitě propracování vybraných sdělení.

Dále si musíme uvědomit a definovat příjemce sdělení a tím konkretizovat a přizpůsobit formu sdělení, styl textu a výběr vhodných tezí určeným návštěvníkům. Je potřeba jasně zacílit myšlenky, aby byl splněn účel interpretačního panelu. Otázkami *“Proč by se návštěvník měl chtít dozvědět to, co mu prostřednictvím panelu sdělujeme?”* a *“Jak chceme, aby získané informace prakticky využil?”* se prověří význam panelu. Pokud alespoň 70 % dotázaných správně pochopí určená sdělení, může se panel nechat vyrobit s klidným svědomím. Poté se rozhoduje o vhodném materiálu, konkretizaci místa, připevnění a

potřebách péče. A ne vždy je panel vhodně umístěn. Může narušovat atmosféru daného místa nebo celkové mínění a neměl by oslovovat velké skupiny lidí najednou.

Interpretační panel by měl obsahovat přehledné informace a ke kterému budou lidé přistupovat se zájmem si ho prohlédnout a odnášet si z něho vše podstatné a nejlépe pocity zamyšlení, zaujetí a utvoření si vlastního názoru (Ptáček, str. 69, 2012).

| **Expozice**

Kombinace více typů médií interpretace ve formě dlouhodobé výstavy neboli expozice patří k těm nejnáročnějším nepřímým interpretačním prostředkům. Bývají finančně náročné a to jak na provoz tak následné udržování. Návštěvníkům je touto formou umožňováno vplynout do děje plných zajímavých příběhů a událostí v určité synchronizaci a prohlídku si účastníci prochází ve svém vlastním tempu. Stálé výstavy jsou běžné v institucích pro společnost, jako jsou muzea, zámky či návštěvnická centra. V institucích jsou mimo expozic v nabídce i doplňkové prodeje a služby či občerstvení (Ptáček 2012, str. 73).

Při tvorbě expozice je důležité si klást především otázky, z jakého důvodu by měla prezentovaná sdělení návštěvníka zajímat a jak by ji měl uplatnit. Utváření východiska při tvorbě je nutné ve spolupráci s odbornými pracovníky a u rozsáhlejších expozic utvářet implementující týmy s odborníky, udělující tematické materiály. Navržení prostor a podrobnosti k výstavám projektují výtvarníci a architekti. U většiny realizovaných expozic by se mělo předpokládat s jejich budoucím obnovováním a tím i vynakládáním vyšších nákladů.

S expozicemi souvisí i interaktivní způsoby prezentování. Avšak přítěží je množství informací, kterou musí návštěvník vstřebávat v expozicích s interaktivními prvky, a u těch nejnáročnějších se obvykle vyžaduje souhra fyzická, tak i duševní.

Správně účelové jsou tyto prvky v případě, kdy umožňují vskutku radost ze zkoumání a poskytují zřetelné informace bez náročnějšího objasňování.

Interakce jsou tvořeny za účelem zvýšení pozornosti, a především prožitku návštěvníka.

Expozice souvisí i s návštěvnickými středisky, kde se návštěvníkům předávají informace touto formou interpretace. Právě Domy přírody prezentují mimo základních informací i výstavy s interaktivními prvky (Ptáček 2012, str. 73 - 79).

| Další média

Webové stránky – jsou v dnešní době nepochybně základní interpretační formou, kde se návštěvník dozví všechny potřebné informace o všem, co ho zajímá – od otevírací doby po detailnější popis konkrétní oblasti apod. Tyto informace jsou dostupné kdekoliv s připojením k internetu a tak je možné vyhledávat téměř kdykoliv. Skrze webové stránky, které i mimo jiné bývají aktuální, rozvíjí individuální nacházení zajímavých míst a událostí.

Multimediální prezentace – nejvíce využívané v rozsáhlejších expozicích či návštěvnických centrech oslovující vyšší počet návštěvníků najednou pomocí obrazové, zvukové či hudební prezentace, a to i v cizích jazycích. Avšak nutností je toto sdělování aktualizovat a udržovat.

Audioprůvodce – funguje pomocí informací daných míst a předmětů, uložených ve speciálním zařízení ve více jazycích. Oblíbené jsou především v kulturních institucích jako jsou muzea, ale častěji také ve venkovních prostorech památek, rezervací, parků, v zoologických a botanických zahradách. Zprostředkovávají sdělování informací dle míry zájmu účastníka, který si také může nechat opakovat text, přeskočit na další část nebo prohlídku přerušit. Nevyhnou se ale bez obsluhy zaměstnanců a údržby.

QR kódy – jednou z modernějších forem IT technologií uplatňovaných v interpretaci. Pomocí aplikace v chytrém telefonu lze čárové kódy přečíst, nebo se přesunout na internetové stránky (Ptáček 2012, str. 79 - 84).

4 Metody úspěšnosti interpretace přírodního dědictví

Při výběru jakékoliv formy interpretace by se mělo dosahovat cílů její úspěšnosti a efektivnosti. A jelikož jsou do propagace vkládány značné finanční prostředky, měli bychom dojít k přesvědčení o správném vynakládání prostředků k našemu záměru interpretace.

Již v počátcích by se měli ujasnit interpretační cíle, ve kterých se můžeme ubezpečovat zpětnou vazbou. Ta se skládá z výběru představitelů očekávaných cílových skupin, pro něž je interpretace určena a zaměřena. Ověřují se otázky například, zda bude daná myšlenka pro účastníky zajímavá, jakou formou by měla být prezentována nebo jak je dostačující zmínka pro cílové skupiny.

Po určení formy interpretace je možné ověřit si správnost zvolení kvantity sdělení, obtížnost textu, grafické vyobrazení apod. a to sledováním reakcí návštěvníků. Na zkoušku je lepší vybrat si levnější variantu návrhu dané interpretace, která bude určena právě k sledování reakcí návštěvníků (Růžička a kol., 2011).

5 Návštěvnícká střediska

Návštěvnícké středisko neboli objekt, kde se poskytují informace o území, kde se nachází, obvykle umístěný na chráněném území. Kromě informací NS poskytuje přednášky, programy s průvodci, terénní programy nebo interaktivní expozice o lokální krajině s cílem zlepšování předmětu ochrany přírody a krajiny. Obvykle se slučují do sítí a jejich aktivita je koordinována.

Informační středisko má většinou menší zázemí a současně je umístěno v objektu jiné funkce, např. obecní úřad, ekocentrum apod. Umožňují informační služby související s ochranou přírody a krajiny regionální oblasti (www.dumprirody.cz, 8. 3. 2020).

K výhodám návštěvníckých středisek řadíme dle Ptáčka (2004, str. 68):

- Dočasně nebo trvale vystaveny artefakty a materiály o lokalitě
- Nabídka současných prostor pro několik metod interpretace, které mohou být využívány společně nebo při různých příležitostech a pro různé skupiny
- Fungování nezávisle na počasí a ročním období
- Kontrola přístupu a způsobu využití dané lokality návštěvníky
- Přináší příjem
- Vytváří pracovní příležitosti
- Motivuje k zapojení místní komunity

Nevýhody návštěvníckých středisek dle Ptáčka (2004, str. 69):

- Vyžadují vysoké investice a důkladné plánování
- Vyžadují personál, který zajistí každodenní chod
- Vyžadují údržbu a neustálé investice
- V některých místech začínají být početnější, než je zdrávo

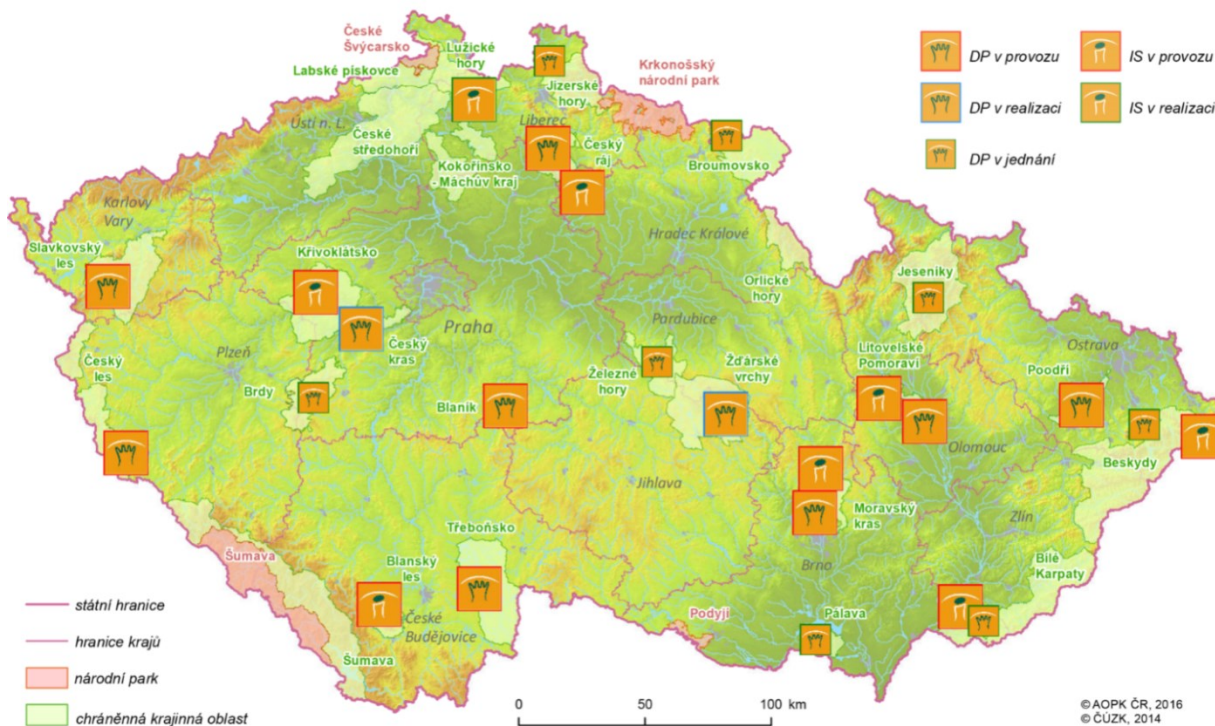
5.1 Návštěvnická střediska Domy přírody

Domy přírody neboli návštěvnická a informační střediska lokalizovaná dle plánu péče CHKO v turistických centrech nebo na území chráněných krajinných oblastí. Chráněné krajinné oblasti jsou charakterizovány vzácnými rostlinami a živočichy, pestrou přírodou a lidskými vlivy – skalní pískovcová města, lesy, pole, louky, mokřady, horské hřebeny či malebné vesnice. Domy přírody přispívají k formování vztahu veřejnosti k ochraně přírody a krajiny tak, aby si uvědomovala potřebu k její péči. Rozvíjí porozumění vzájemných vztahů přírodních a krajinných systémů, aby návštěvníci pochopili důvody hrozby a potenciálu udržitelného rozvoje (www.dumprirody.cz, 8. 3. 2020)

Prostřednictvím různých forem interpretace dochází k prezentaci návštěvnických středisek, a to převážně expozicemi, speciálními programy cílovým skupinám, přednáškami aj. Klíčovým tématem expozic je „Člověk a příroda“ a poté jsou zaměřeny na geologický vznik krajiny, biotopy s druhy živočichů a rostlin a vliv člověka při minulém a současném užívání krajiny.

Mají úlohu soustřeďovat návštěvníky, prezentovat okolní lokality a regulují pohyb na území CHKO na úkor tras přihlížející na ochranu hodnotných území. Slouží mimo to jako informační centra, podávající informace o ochraně přírody a krajiny v navštívené lokalitě.

Domy přírody doplňují malá informační střediska poskytující v chráněné krajinné oblasti informace o všech službách souvisejících s ochranou přírody a krajiny v dané oblasti. Realizace domů přírody je založena na partnerství mezi státem, samosprávou, neziskovými organizacemi a místními subjekty věnující se šetrnému turistickému ruchu a udržitelnému využívání krajiny (www.dumprirody.cz, 8. 3. 2020).

Obrázek 1 - Mapa návštěvnických středisek Domů přírody, Zdroj: dumprirody.cz

5.1.1 Program Dům přírody

V České republice se nyní vyskytuje osm Domů přírody a sedm menších informačních středisek a to ve 12 chráněných krajinných oblastech. Za jejich vznikem stojí státní instituce Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR), zajišťující odbornou i praktickou péči o přírodu kolem nás a zejména o chráněné krajinné oblasti, národní přírodní rezervace a národní přírodní památky, která zahájila provoz Domů přírody v roce 2006. Počínaje kooperací s obcemi, podnikateli, neziskovými organizacemi, vlastníky a dalšími místními partnery. Jelikož je program partnerský, je vybudování a fungování Domů přírody spolufinancováno z Evropského fondu pro regionální rozvoj – Operačního programu Životního prostředí, Státního fondu životního prostředí ČR a z národního programu Ministerstva životního prostředí (brožura Domy přírody, 2020).

Již v 80. letech 20. století vznikaly první objekty, které přinášely informace v krajských střediscích státní památkové péče a ochrany přírody, například CHKO Český ráj a CHKO Šumava. Následně pak v 90. letech spolupracovali s neziskovými organizacemi například v CHKO Jizerské hory, Bílé Karpaty, Blanský les, Krivoklátsko a další.

V roce 1997 byly vyhledávány vhodné oblasti nebo objekty a byl vytvořen „Systém návštěvnických center v CHKO ČR a byl zanesen do celostátní koncepce zpracovávající Státní program ochrany přírody a krajiny (Kolektiv 1999). Vysoké náklady však byly komplikací v uskutečňování (www.dumprirody.cz, 8. 3. 2020).

Až když v roce 2006 AOPK ČR stanovila návrh na podporu budování návštěvnické infrastruktury s výstavbou i vybavením návštěvnických středisek, byla možnost získat potřebné zdroje ze strukturálních fondů ČR. Vznik tohoto programu tedy započal tímto rokem, přičemž název „Dům přírody“ byl získán až v roce 2008.

Koncept Domy přírody s plánem vybudovat návštěvnická střediska ve 20 vybraných CHKO schválilo MŽP v roce 2009 a přijala ho AOPK ČR. K výstavbě bylo uvolněno z OPŽP až 700 mil. Kč. Musela být regulována pevná pravidla již od začátku při spolupráci s mnoha partnery. Pomocí aplikovaných principů projektů PPP (Public Private Partnership) a nastavení systému prodiskutování jednotlivých domů přírody (DP) s cílem ověřit si shodu s plánovací dokumentací ochrany přírody, posilu municipalit při jeho uskutečnění a způsobilosti navrhovatele Dům přírody provozovat a financovat (www.dumprirody.cz, 8. 3. 2020).

Ministerstvo životního prostředí v roce 2011 učinilo rozhodnutí o snížení počtu Domů přírody. Následkem tohoto rozhodnutí byla úsporná ustanovení. Tím pádem platilo pro jednotlivou CHKO realizování pouze jednoho domu přírody s možným doplněním o menší informační středisko, pro které byly stanoveny jednotící prvky a pravidla. Tato nová kategorie informačních středisek CHKO byla zavedena v roce 2014, a s tím také společné webové stránky www.dumprirody.cz (www.dumprirody.cz, 8. 3. 2020).

5.1.2 Koncepce Domů přírody

Hlavní idea koncepce, kdy je především potřeba působit na emoce a rozvíjet smyslové poznání nezměněné přírody, a tedy aby i vnitřní a vnější zařízení byla vždy uchopena do jednoho celku, na kterých má podíl jeden autor či kolektiv (Jednotný architektonický koncept, 2009).

Hlavní zásady postoje k návštěvníkům (dle Jednotného architektonického konceptu, 2009)

- ✓ Přivítat návštěvníka jako hosta
- ✓ Kladný přístup k návštěvníkům

- ✓ Poskytnout aktivní samostatné vyhledání informací
- ✓ Uspořádaná informovanost ve vnitřním a vnějším objektu
- ✓ Presentace přírody v autentické podobě, bez komerčních stylizací!
- ✓ Výtvarná hodnota – umělecký zážitek
- ✓ Dopřát smyslové zážitky (zrak, sluch, hmat, čich...)
- ✓ Včlenit místní obyvatelstvo (spolky, školy...)
- ✓ Spolupráce při uskutečnění expozic
- ✓ Zohlednit zájmové skupiny daného regionu (pěší, rodiny s dětmi, senioři, cyklisti, pískaři, vodáci...)

Základní symboly DP (dle Jednotného architektonického konceptu, 2009)

| Název:

Dům přírody se jménem příslušné CHKO ve 2. pádě, s vyobrazením

| Barvy a písmo:

Zelená, označující přírodu a je základní barvou AOPK

Oranžová, symbolizující člověka a je signální barvou

Obrázek 2 - Logo a barvy Domů přírody, Zdroj: Jednotný architektonický koncept, 2009

| Motto:

Příroda je naše dědictví i budoucnost

Maskot:

Regionální symbol a průvodce expozicí, zpravidla živočich či jiný fenomén charakteristický pro dané chráněné území; maskot a jeho příběh se prezentuje do DP a do veřejných akcí

Zpracovává se dvěma způsoby:

- Vědecká ilustrace
- Stylizovaná kresba, bez komerční úpravy (pouhou výjimku tvoří vydra s batůžkem v CHKO Poodří)

Nutné zohlednění při výběru maskota:

- Hodnověrné grafické zpracování
- Observace v daném regionu
- Oblíbenost
- Uchopitelnost

Označení DP (dle Jednotného architektonického konceptu, 2009)

Povinná:

- **Označení domu** – nápis Dům přírody a jednotné logo DP
- **Pylon** – panel v těsné blízkosti DP s detailnějším nasměrováním ke vstupu do objektu (čtyřstranný, trojstranný či jednostranný panel)
- **Interiérová mapa** – infotabule všech CHKO, DP a IS

Doporučená:

- **Prapory** – upoutávka na Dům přírody viditelná z dálky
- **Banery** – dlouhodobější oznámení nabízených programů a akcí
- **Orientační systém** – jednotný
- **Samostatné áčko** – aktuální a krátkodobé akce – popsane křídou

Prezentace DP (dle Jednotného architektonického konceptu, 2009)

Identifikace DP a IS musí být ucelená a propojená mezi sebou a směrnice prezentace DP jsou povinné pro všechny DP a IS.

Webové stránky

- Povinné využití webových stránek www.dumprirody.cz
- Chod webových stránek zabezpečuje AOPK
- Obsah konkrétních stránek DP a IS obstarávají provozovatelé DP a IS a se správou metodicky a odborně pomáhá zaměstnanec příslušného regionálního pracoviště AOPK
- Články a příspěvky se musí týkat výlučně DP či IS, jejich činnosti a pořádaných akcí
- Ke zvýšení a podpoře vyhledávání DP je třeba aktuálně a dobře prezentovaný web

Propagační materiály

- Leták Dům přírody (CHKO) – pobízí k návštěvě DP, poskytuje hlavní informace expozice DP a tipy na výlety v okolí
- Pozvánky/plakáty – k akcím pořádaných v DP
- Poster – prezentuje se na konferencích apod.
- Odborná prezentace programu DP – vypracována AOPK, v PowerPointu

Stavba (dle Jednotného architektonického konceptu, 2009)

| Hlavní principy k projektu stavby:

- Hospodárná k životnímu prostředí
- Současná (bez napodobenin)
- Značná kvalita uskutečnění
- Lokální zdroje
- Vysoký estetický význam

- Pestrost a atraktivnost
- Konstrukce: dřevostavby, zděné (např. proluky), monolitické (např. stavby zapuštěné v krajině)

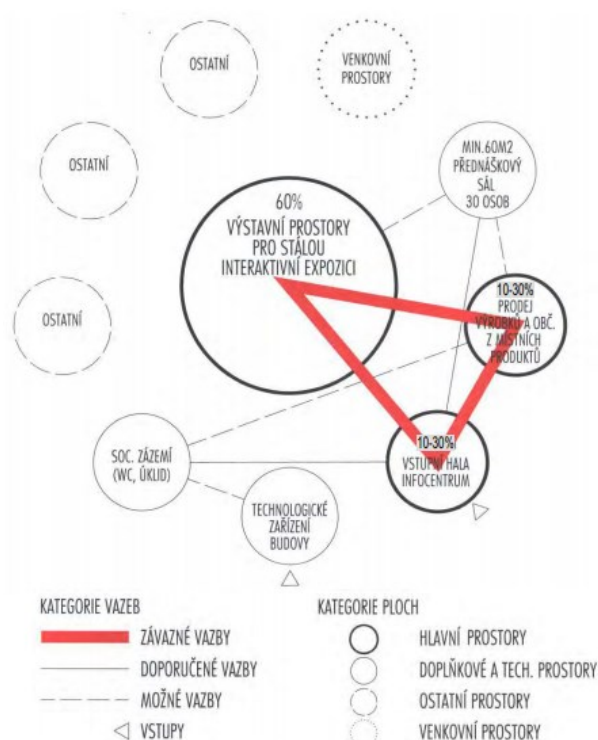
| Další zásady:

- Provozně hospodárná využití moderních šetrných technologií při ohledu k místním podmínkám
- Soudobě provádět tepelně-technické požadavky na provoz
- Zužitkovávat místní zdroje (voda, dešťová voda, solární energie, palivo)
= šíření osvěty u veřejnosti

V objektu DP se mohou uskutečňovat některé zásadní nekomerční činnosti, které umožňují samofinancování návštěvnického střediska. Mohou být realizovány následující činnosti dle Jednotného architektonického konceptu (2009):

- Prodej tematických propagačních a vzdělávacích materiálů, tiskovin a publikací, drobných předmětů, certifikovaných lokálních produktů
- Provoz drobného občerstvení bez kuchyňského zázemí
- Výběr parkovného nebo vstupného
- Krátkodobé pronájmy prostorů DP pro účely související s činností návštěvnického střediska

Budova je v souladu s krajinou a terénním reliéfem, aniž by byla v kontradikci s místním okolím. Preferují se recyklovatelné, místní či druhotně použité materiály, které neruší barevností, hmotou a tvarem. Například tropická dřeva, která narušují přírodní ekosystémy a organismy se používat ke stavbě nesmí. Jednoznačně soudobé musí být novostavby, jež budou sloužit současným požadavkům veřejnosti. Tradiční elementy se aplikují soudobým postupem s tím, že moderní stavba zachovává a uctívá staré hodnoty – místní tradice, řemesla a uznávané metody stavby (Jednotný architektonický koncept, 2009).

popis jednotlivých vazeb

Závazné vazby	<i>Optimálním uspořádáním dispozice je uspořádání výstavních prostor, vstupní haly s infocentrem a prodejnou v jedné místnosti a v jednom podlaží. Návrh musí umožnit preferovanou sociální komunikaci po horizontále.</i>
Doporučené vazby	<i>Jsou vazbami, které jsou definovány konkrétním zadavatelem a příslušnými předpisy (hygienickými, požárními)</i>
Možné vazby	<i>Vychází z požadavku konkrétního zadavatele</i>
Vstupy do objektu	<i>Hlavní vstup do objektu je třeba akcentovat ve vztahu k příjezdu a přístupu k domu. Technologické a provozní vstupy je třeba navrhovat v nejmenší míře ve formě, odpovídající jejich významu.</i>

Hlavní prostory	<i>Výstavní prostory pro stálou interaktivní expozici – minimálně 60 % vnitřní plochy objektu</i>	<i>V souběhu s návrhem prostor musí probíhat návrh expozice.</i>
	<i>Vstupní hala a infocentrum – dostatečně velký prostor pro shromáždění návštěvníků (cca 30 lidí)</i>	<i>Zahrnuje prostor vstupu s infopultem, který odděluje část pro veřejnost od jednotlivých pracovišť zaměstnanců ve formě otevřeného prostoru</i>
	<i>Prodej výrobků a občerstvení z místních produktů</i>	<i>V případě použití automatů nebo chladících vitrin dbát na estetické zpracování polepu</i>
Doplňkové a technické prostory	<i>Přednáškový sál pro min. 30 diváků</i>	<i>Víceúčelový sál s rovnou podlahou, vybavený variabilním nábytkem</i>
	<i>Sociální zázemí</i>	<i>Nutné sociální vybavení vč. zařízení pro imobilní návštěvníky a pultu pro přebalování dětí. Šatna (kupř. ve formě věšákové stěny bez obsluhy)</i>
	<i>Technologické zařízení budov</i>	<i>Nutné prostory a plochy pro TZB</i>
Ostatní prostory	<i>Prostory požadované zadavatelem</i>	<i>Podle konkrétního případu</i>
	<i>Prostory požadované provozovatelem</i>	<i>dtto</i>
Venkovní prostory	<i>Plochy před vstupem a interaktivní plochy v návaznosti na expozici</i>	<i>dtto</i>

Obrázek 3 - Vazby a plochy stavby, Zdroj: Jednotný architektonický koncept, 2009

Nejvhodnější rozvržení prostor je uspořádání vstupní haly s infocentrem, prodejnou a výstavních prostor v jedné místnosti a podlaží.

Expozice a vybavení (dle Jednotného architektonického konceptu, 2009)

Povinné:

- Účelový výtvarný prvek v interiéru a herní prvek u vstupu do areálu – ve vztahu k dané CHKO
- Interaktivní prvky v expozici – s možností zapojení všech smyslů
- Promítací technologie a multimédia, v rozumné míře – film o CHKO, digitální model krajiny CHKO apod.

Doporučené:

- Prezentace konkrétní využívané ekologické technologie s vysvětlením jejího použití – druhotné využití dešťové vody, kompost, solární kolektory,...

Propagační materiály (dle Jednotného architektonického konceptu, 2009)

Dle jednotného konceptu by měly mít návštěvnická střediska DP k dispozici tematické, hodnotné a funkční předměty specializované na potřeby návštěvníků.

K upomínkovým předmětům mohou patřit:

- Mapy
- Ekologické výrobky
- Omalovánky, skládačky, karty, puzzle a další dětské hračky
- Praktické potřeby – tužky, bloky, pláštěnka, metr, nůž, termoska, lékárnička,...
- Tištěné materiály
- Lokální výrobky

Zájmové skupiny (dle Jednotného architektonického konceptu, 2009)

Pro hosty návštěvnického centra by měla být k dispozici potřebná vybavení se zohledněním všech typů návštěvníků.

- Stojany na kola (povinné)
- Mapy, průvodce

- Základní zdravotní péče
- Zdroj vody
- Zastřešený prostor k posezení
- Potřeby k obeznámení v krajině
- Přebalovací kout
- Nástroje k opravě kol

Koncepce informačních středisek AOPK ČR (dle Jednotného architektonického konceptu, 2009)

Síť informačních středisek navazující na DP formulují ucelenou a závaznou podobu. Od návštěvnických středisek DP se odlišují tím, že nemusí umožňovat expozice, mohou mít zázemí v menších prostorách a cílem IS je poskytovat informace a interpretace témat v lokalitě obzvláště sezónním návštěvníkům.

Klíčové rozdíly mezi domy přírody a informačními středisky

	velikost a umístění	expozice	prioritní účel	prioritní otevírací doba	prioritní vazby na strategické dokumenty
DP	spíše větší v místech s vysokou koncentrací turistů	povinná	interpretace ZCHÚ /Natura2000, usměrňování návštěvníků	celoročně	plány péče CHKO
IS	spíše menší, v odlehlějších lokalitách	nepovinná	usměrňování návštěvníků	sezónně	plány péče CHKO

Obrázek 4 - Rozdíly mezi domy přírody a informačními středisky, Zdroj: Jednotný architektonický koncept, 2009

Základní symboly a označení IS (dle Jednotného architektonického konceptu, 2009)

| Název:

Informační středisko se jménem konkrétní CHKO v 1. pádě a názvem lokality, s vyobrazením (např. Informační středisko CHKO Beskydy – Dolní Lomná)

Obrázek 5 - Logo informačního střediska, Zdroj: Jednotný architektonický koncept, 2009

- | Barvy a písmo:
 - Oranžová** – signální
 - Zelená** – doplňková
- | Informační tabule (exteriér)
 - Název IS a otevírací doba
- | Mapa (interiér)
 - Mapa ČR, informace o CHKO, Domech přírody a Informačních bodech AOPK ČR
- | Orientační systém

Doporučené prvky IS (dle Jednotného architektonického konceptu, 2009)

- | 2 prapory (upoutávka viditelná z delší vzdálenosti)
- | Maskot (viz DP)

5.1.3 Domy přírody v České republice

- | **Dům přírody Blaníku** – představuje historické legendy o blanických rytířích s mýtickým dvojvrším Velkého a Malého Blaníku, geologické či přírodní zajímavosti Podblanicka. Od Domu přírody navazuje naučná stezka „S rytířem na Blaník“ (Domy přírody v České republice, 2016).
- | **Dům přírody Českého ráje** – je zaměřen na pískovcová skalní města, sopečné vrcholky, po tisíce let člověkem obývanou krajinu s přírodními a kulturními památkami, ale také na vzácného dravce a maskota Domu přírody, Sokola stěhovavého, to vše patří k dominantám Českého ráje.
- | **Dům přírody Českého lesa** – se nachází v pohraničním hustém lese s osobitou krajinou, tvořící rozmanitost luk, potoků, pastvin s převahou zalesněných oblastí. Dům přírody Českého lesa funguje od roku 2016.

Dům přírody Litovelského Pomoraví – jako ojedinělá galerie v přírodě a přirozená vstupní brána do Litovelského Pomoraví, představující lužní krajinu řeky Moravy z pohledu známých českých výtvarníků.

Dům přírody Moravského krasu – je moderním a největším návštěvnickým střediskem ČR v srdci Moravského krasu na Skalním mlýně při cestě k Punkevním jeskyním, Kateřinské jeskyně a proslulé propasti Macocha.

Dům přírody Poodří – interpretuje nivní krajiny řeky Odry, které utvářely voda a člověk a nyní je charakteristická rozlehlými loukami, rybníky a zelení, ve které žijí běžné i vzácné druhy rostlin a živočichů. Kromě vnitřních prostorů v barokní faře je zde i venkovní část se záchrannou stanicí s trvale handicapovanými živočichy.

Dům přírody Slavkovského lesa – seznamuje s nejcennějšími místy CHKO (minerální prameny, hadce, rašeliniště a lesy) a jeho nejtypičtějším živočichem tohoto kraje, jelenem evropským. Středisko taktéž láká a navazuje na oblíbenou naučnou stezku Kladská.

Dům přírody Třeboňska – je nejdéle provozovaný Dům přírody, který je otevřen již od roku 2010 v prostorách Státního zámku Třeboň. Informuje návštěvníky o zdejší rybníkářské a lázeňské oblasti a malebných přírodních a turistických zajímavostech se stálou expozicí “Krajina a lidé” (Domy přírody v České republice, 2016).

Informační střediska AOPK ČR

- Informační středisko CHKO Beskydy – Dolní Lomná
- Informační středisko CHKO Bílé Karpaty – Veselí nad Moravou
- Informační středisko CHKO Blanský les – Holubov
- Informační středisko CHKO Český ráj – Bukovina
- Informační středisko CHKO Křivoklátsko – Křivoklát
- Informační středisko CHKO Litovelské Pomoraví – Šargoun
- Informační středisko CHKO Moravský kras – Macocha (Domy přírody v České republice, 2016).

6 Metody zpracování

V teoretické části byla užitá literární rešerše, aplikována prohledáním odborných informačních zdrojů a utříděním hlavních poznatků v souvislosti k základním pojmům.

Záměrně jsem v praktické části vybrala konkrétní tři návštěvnická střediska Domy přírody a použila metody pozorování, analýzy a komparace.

Konkrétní Domy přírody jsem vybrala na základě jejich umístění v rámci České republiky – sever, jih a východ republiky, a kde se nachází v rámci svého přilehlého okolí. Domy přírody se vyskytují v chráněných krajinných oblastech a jejich dostupnost může být viditelná i méně povědomá pro širokou veřejnost. Z těchto pohnutek jsem vybrala Dům přírody Českého ráje, Dům přírody Poodří a Dům přírody Třeboňska. Tyto Domy přírody mají navíc svá specifika. Dům přírody Českého ráje se nachází v nejstarší chráněné krajinné oblasti v Česku, Dům přírody Poodří je jako jediný součástí záchranné stanice s expozicí živých zvířat a Dům přírody Třeboňska patří k nejstarším provozovaným Domům přírody a zároveň se nachází v prostorách třeboňského zámku v centru města.

Návštěvnická střediska jsem osobně navštívila, analyzovala a porovнала formy interpretování chráněných krajinných oblastí.

Z poskytnutých výročních zpráv a údajů od provozovatelů Domů přírody jsem zhodnotila jejich hospodaření a návštěvnost a následně jsem provedla komparaci a posouzení v rámci všech vybraných návštěvnických středisek a jejich potenciál pro společnost.

7 Vybrané Domy přírody v České republice

V praktické části je hlavní zaměření na konkrétní Domy přírody v České republice skrze charakteristiku jednotlivých návštěvnických středisek, jejich formy prezentování chráněných krajinných oblastí a místní přírody a zhodnocení metod a rozdílů mezi nimi.

Cílem je tedy analýza vybraných návštěvnických středisek (dle záměrného výběru, uvedeno v metodách zpracování, v kapitole č. 6), porovnání prvních let provozu a posledních za rok 2019 a návštěvnost.

7.1 Dům přírody Českého ráje

CHKO Český ráj patří k nejstarší chráněné krajinné oblasti v České republice. Z bývalého objektu obecní školy, jež se nachází v Dolánkách u Turnova č. p. 9, se od 4. 4. 2016 vyskytuje Dům přírody Českého ráje, který je návštěvnickým střediskem CHKO Český ráj. Provozovatelem DP je Ekocentrum Oldřichov v Hájích společně s Agenturou ochrany přírody a krajiny České republiky.

Návštěvníci jsou seznámeni s nejstarší chráněnou krajinnou oblastí České republiky pomocí interaktivní expozice, která je zahrnuta do osmi tematických částí s některými konkrétními úkazy.

Příroda Českého ráje se stala první chráněnou krajinnou oblastí, a to především unikátností skalních měst, různého stáří. Leží severovýchodně od Prahy, na středním toku řeky Jizery nabízející rozsáhlé historické památky a přírodní malebnosti. Obzvláště různorodá krajina v Českém ráji s převládajícími skalními městy či rostlinnými a živočišnými pospolitostmi s vyskytujícími chráněnými a ohroženými biologickými druhy. Nachází se zde nejen lesy, louky, ale také soustavy rybníků, zlomky mokřadních ekosystémů či převládající magmatické horniny, které představují krajinné dominanty (Trosky, Kozákov, Mužský, Vyskeř atd.). Český ráj je proslulý množstvím starodávných hradů a přepychových zámků.

K symbolům Českého ráje patří krajinná dominanta, zřícenina hradu Trosky a také kriticky ohrožený druh ČR, sokol stěhovavý, zároveň patřící k ucelenému prvku expozice Domu přírody Českého ráje.

Na výstavě můžeme vidět spojitost s živou a neživou přírodou s využitím všech smyslů, kde návštěvník sleduje v akváriu život v rybníce Českého ráje, poslechne si hlasy zvířat nebo si přivoní k louce.

Obrázek 6 - Dům přírody Českého ráje, Zdroj: vlastní

7.1.1 Expozice Domu přírody Českého ráje

Zaměření na fenomenální skalní města a pískovcové skály, která dominují Českému ráji, jsou ztvárněna interaktivní expozicí, kde můžeme získat informace o místních rostlinách a živočiších, ale také si poslechnout zvuky netopýrů žijících v jeskyních pískovcových skal. Příběh vzniku pískovcových skal, kopců a vrcholů Českého ráje je prezentován například umístěnými krátery, popisy vzniku či fotografiemi.

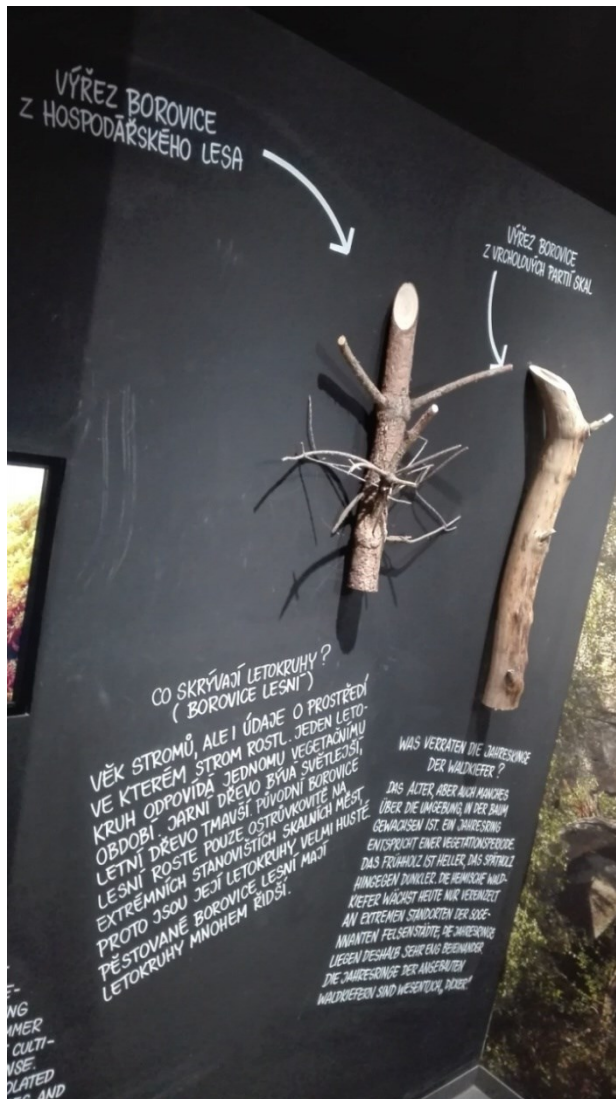
Obrázek 7 - Expozice Domu přírody Českého ráje, Zdroj: vlastní

Obrázek 8 - Expozice Domu přírody Českého ráje, Zdroj: vlastní

Obrázek 9 - Expozice Domu přírody Českého ráje, Zdroj: vlastní

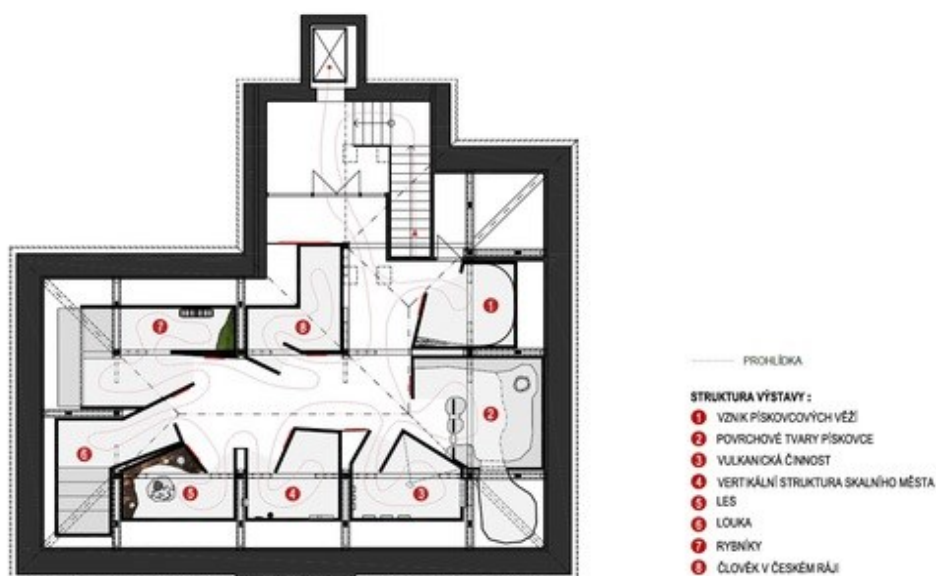

Obrázek 10 - Expozice Domu přírody Českého ráje, Zdroj: vlastní

Expozicí je také akvárium, které upoutá především dětskou pozornost. Možnost vidět ryby žijící v mnohých potocích a řekách, ale také slyšet zvuky žab a dalších lesních zvířat nabízí interpretace Domu přírody Českého ráje. Rozdílnost druhů rostlin a živočichů, které jsou jiné na úpatích a vrcholech údolí, můžeme pozorovat na fotografiích.

Podstatným způsobem člověk svou činností ovlivnil vzhled této krajiny. Početnost památek zřícenin, hradů, zámků či mlýnů, které se zde nachází a různorodost a původ rostlin a živočichů. První výletníci zde byli již v době romantismu, když vznikaly zámecké parky, zahrady a lázně a kdy Český ráj poprvé dostal svůj název.

Interaktivní expozice se nachází v celém prvním patře budovy DP.

Obrázek 11 - Struktura expozice Domu přírody Českého ráje, Zdroj: dumprirody.cz

7.1.2 Informace pro návštěvníky

Dům přírody Českého ráje nabízí návštěvníkům prohlídku moderní expozice, kterou je možné navštívit celoročně, možné také s komentovanou prohlídkou průvodcem v předem objednaném termínu návštěvy. Komentované prohlídky jsou určené skupinám od minimálního počtu 5 osob, pro maximálně 15 osob a mohou být prezentovány v českém a od roku 2018 také v anglickém jazyce. Interaktivní expozice se nachází v 1. patře budovy.

Pro návštěvníky se zde zprostředkovávají jednorázové přírodovědné akce i pravidelné specializované přednášky v konferenčním sále, který se mimo jiné dá i pronajmout. Taktéž se

dají pronajímat i výstavní prostory. Mateřským školám, studentům základních a středních škol se nabízí 10 ekovýchovných programů, pro rodiny s dětmi tvořivé dílničky nebo kroužky o přírodě pro ty, kteří se zajímají o ornitologii. Tyto přírodovědné akce a činnosti vedou odborní pracovníci dle tematického zaměření.

Údělem Domu přírody je také možnost setkávání se s místními obyvateli a Správou CHKO Český ráj na besedách zde konaných.

V přízemí návštěvnického střediska se nachází konferenční sál, knihovna a obchůdek s širokou nabídkou místních výrobků, suvenýrů, informačních materiálů, ale také výběr teplých a studených nápojů a menšího občerstvení. Ve stálé nabídce mají praženou kávu z Křižan, sirupy značky Kitl i jakostní dorty a zákusky (www.dumprirody.cz, 23. 5. 2020).

Obrázek 12 - Dům přírody Českého ráje, Zdroj: vlastní

| Otevírací doba

Tabulka 1 - Otevírací doba DP Českého ráje

Otevírací doba – Dům přírody Českého ráje		
Období	Dny	Čas
Leden	Soboty 18. 1. a 25. 1. a pátek 31.1.	09:00 – 16:00
Únor, březen	Sobota 1. 2., pátky 7. 2. a 14. 2., soboty 8. a 15. 2. a dále denně od úterý do soboty	10:00 – 16:00
Duben, květen	Pátek – neděle	09:00 – 16:00
Červen	Úterý – neděle	09:00 – 17:00
Červenec, srpen	Pondělí – neděle	09:00 – 17:00
Září	Úterý – neděle	09:00 – 17:00
Říjen	Úterý – neděle	09:00 – 16:00
Listopad	Úterý – sobota	10:00 – 16:00
Prosinec	Úterý – neděle, zavřeno 21. – 26. 12. a 31.12.	09:00 – 16:00

Zdroj: dumprirody.cz, vlastní zpracování

Ceník

Tabulka 2 - Ceník DP Českého ráje

Ceník vstupného – Dům přírody Českého ráje		
Druh vstupenky	Popis	Kč / za položku vč. DPH
Dospělá osoba	Od 18 let	50,-
Dítě, senior, ZTP, student	3–18 let, senioři od 65 let	40,-
Dítě	0–2 roky (včetně)	Zdarma
Rodinné vstupné	2 dospělí a 2 děti	140,-
Rodinné vstupné	Třetí a každé další dítě	35,-
Skupina dětí	Od 13 dětí a více ve věku 3–15 let	30,-
Dospělí doprovod ke skupině dětí	1 dospělá osoba na skupinu 13–30 dětí	Zdarma
WC	-	10,-
	Při nákupu vstupenky do expozice či při zakoupení zboží v hodnotě min. 50 Kč vč. DPH	Zdarma

Zdroj: dumprirody.cz, vlastní zpracování

Tabulka 3 - Ceník DP Českého ráje

Komentované prohlídky – Dům přírody Český ráj		
Druh vstupenky	Popis	Cena
Dospělý	skupina nad 5 osob	70,- Kč/osobu
Děti	skupina nad 5 osob	60,- Kč/osobu
Školní skupiny	skupina od 13 osob	50,- Kč/osobu
Odborná exkurze či přednáška (1,5 – 2 hod)	skupina do 25 osob	2500,- Kč/skupinu
Pronájem zasedací místnosti (pro 50 osob)	1 den	990,- Kč/skupinu

Zdroj: dumprirody.cz, vlastní zpracování

7.1.3 Propagace Domu přírody Českého ráje

Hlavní propagační formou DP jsou od počátku provozu webové stránky konkrétního střediska www.dumprirody.cz/ceskyraj a facebookový profil Dům přírody Českého ráje, kam se každým rokem přispívá výrazně více. Letáky s informacemi jsou vytvářeny se Sdružením Český ráj vždy na další turistické období. Sdělování akcí se vkládá na portál Kudy z nudy, Kam s dětmi, Ověřeno rodiči, Výletníček a další. V informačních turistických centrech libereckého kraje se informace DP také zveřejňují a taktéž pak sdílí na svých webových či

facebookových stránkách. Rovněž se prezentují v novinách Jablonecký deník či Turnovsko v akci a rozhlasovou formou na rádiu Kiss a Českém rozhlase.

V roce 2019 vyhrál DPČR 1. místo v hlasování v soutěži 100 projektů EU, o nejlepší projekt financovaný EU, a to v rámci kraje i celé ČR (www.100projektu.eu).

Obrázek 13 - Pylon DP Českého ráje, Zdroj: vlastní

7.1.4 Provoz a návštěvnost DP Českého ráje

Provozní náklady

Projekt Dům přírody Českého ráje byl spolufinancován Evropskou unií – Evropským fondem pro regionální rozvoj a Státním fondem životního prostředí ČR v rámci Operačního programu Životní prostředí.

Předmětem návrhu bylo vybudování návštěvnického střediska Dům přírody Českého ráje, v rámci, níž byla provedena rekonstrukce objektu bývalé školy a vytvoření expozice.

Uznatelné náklady celkem činily 34 842 667,- Kč, z toho příspěvek z fondu Evropské unie 29 616 267,- Kč (85 %), příspěvek SFŽP ČR 1 742 133,- Kč (5 %) a příspěvek Ekocentra Oldřichov v Hájích o.p.s. 3 484 267,- Kč (10 %).

Provoz v letech 2017–2019

V prvním roce plnohodnotného provozu DPČR se převážně orientovalo na činnost s veřejností uskutečněných komentovaných prohlídek v prostorách DP, okolní procházky s doprovodným průvodcem či výukové programy pro školy i školky. Děti se ve spolupráci s rodiči účastnili tvořivých dílen, pro jejichž úspěch se vytvořily tvořivé dílny také samostatně pro dospělé. DP má na základě kooperace s Městkou knihovnou Antonína Marka v Turnově možnost půjčovat knihy, a tak funguje i jako terénní pobočka knihovny již od počátku. Návštěvnické centrum umožňuje stálý prodej lokálních výrobků zahrnující výrobky i z lokální chráněné dílny. Chod DP na základě průběžných konzultací s oprávněnými pracovníky AOPK ČR zahrnuje taktéž výrobu vlastních suvenýrů, s postupně se navyšujícím sortimentem.

Od roku 2018 se DP začal více zaměřovat na výukové programy pro školy, které jsou rozšířené nabídkou pro žáky obou stupňů základní školy a pro střední školy. Jsou stylizovány i do významných vědních oborů hydrologie, ornitologie a ochrany přírody. V létě byly uskutečňovány dvakrát týdně komentované prohlídky v expozici. Několik akcí a exkurzí bylo pořádáno ve spolupráci s odborníky Lesy ČR, s.p., SCHKO Český ráj atd. V říjnu 2018 se otevřel zájmový kroužek o přírodě se zaměřením na ornitologii a od listopadu probíhá každý měsíc dvoudenní kurz přírodovědy pro domácí školáky z rozlehlého okolí od Liberce až po Prahu.

V DP Českého ráje je v dnešní době moderní interaktivní expozice, která nabízí i komentované prohlídky, je zde na výběr z deseti ekovýchovných programů pro domácí školy až dětské tábory, výstavy a prostory s promítáním, možnost výpůjčky tematických knih, jsou zde pořádány akce s různorodými tématy a zaměřením a možnost občerstvení či zakoupení lokálních výrobků v obchůdku umístěném v budově DP.

Hospodaření v letech 2018–2019

DP Českého ráje si vyžaduje vysoké provozní náklady, jak můžeme vidět v tabulce č. 4. V roce 2019 se dokonce zvýšily na částku 2 mil. Kč. Příjmy zůstávají v obou letech obdobné, nejsou ale dostatečně vysoké na pokrytí vynaložených nákladů. Na vstupném a vzdělávacích programech se však projevila vyšší návštěvnost a v roce 2019 se tak navýšily i příjmy. Byly také poskytnuty dotace ve výši 10 000,- Kč. Přesto, že se zvýšily příjmy ze vstupného a vzdělávacích programů, náklady na provoz jsou stále vyšší a hospodářský výsledek představuje vysokou ztrátu a oproti roku 2018 je tato částka značně vyšší.

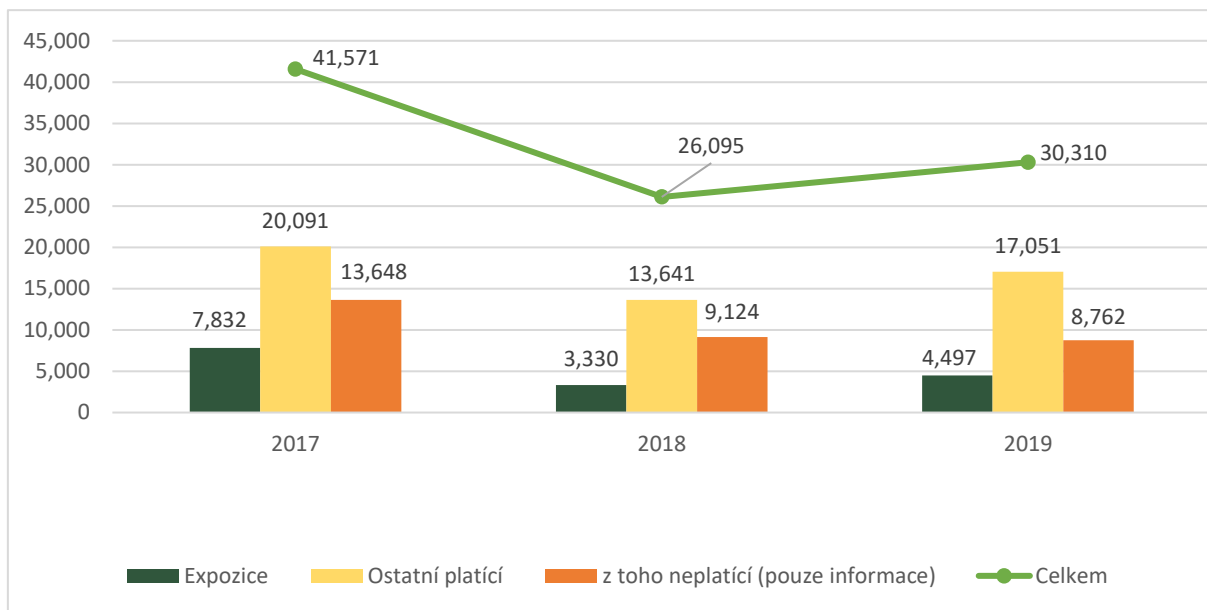
Tabulka 4 - Hospodaření DP Českého ráje v roce 2018 a 2019

Náklady za provoz DP Českého ráje	2018	2019
Roční náklady na provoz DP	1 500 000 Kč	2 000 000 Kč
Mzdové náklady	x	885 000 Kč
CELKEM	1 500 000 Kč	2 000 000 Kč
Příjmy DP Českého ráje		
2018	2019	
Příspěvek AOPK ČR	480 000 Kč	480 000 Kč
Vstupné	118 615 Kč	160 000 Kč
Vzdělávací programy	52 920 Kč	62 000 Kč
Prodej zboží a občerstvení	650 000 Kč	600 000 Kč
Ostatní dotace	x	10 000 Kč
CELKEM	1 301 535 Kč	1 312 000 Kč
Hospodářský výsledek	-198 465 Kč	-688 000 Kč

Zdroj: údaje poskytnuty AOPK ČR, vlastní zpracování

Návštěvnost v letech 2017–2019

V roce 2017 byl DP veřejnosti dostupný 2010 hodin a mimo běžnou otevírací dobu pro předem objednané školní exkurze a komentované prohlídky bylo využito 92 hodin. Návštěvnické středisko v roce 2018 provozovalo svou činnost 2059 a za rok 2019 s počtem 1996 provozovaných hodin.

Graf 1 - Návštěvnost DP Českého ráje za rok 2017–2019, Zdroj: Výroční zprávy DP Českého ráje

DPČR měl po prvním roce svého fungování vysoké číslo celkové návštěvnosti. Nejvíce platících návštěvníků však utrácí za ostatní služby či zboží, které DPČR nabízí – od výukových programů, přednášek až po spotřební a konzumní zboží, která jsou k poskytnutí v obchůdku DP.

Nejnižší návštěvnost za působení DPČR se projevila v roce 2018, kde poklesla celková návštěvnost platících návštěvníků. Ta o rok později opět vzrostla, avšak s převahou ostatních platících návštěvníků. Za rok expozici navštíví v průměru 3-4 tis. jedinců a 8-9 tis. osob zavítá do DPČR za účelem informování se o CHKO.

7.2 Dům přírody Poodří

Návštěvnické středisko Poodří je v provozu od 17. 5. 2014 v Bartošovicích se správou ZO ČSOP Nový Jičín.

Budova DPP je bývalá barokní fara, v níž bylo od roku 2000 v provozu centrum ekologické výchovy a od roku 2014 pak návštěvnické středisko Dům přírody Poodří, které sestává ze čtyř částí. Nyní s vnitřní expozicí, víceúčelovým sálem, v zahradní části jsou expozice venkovní a vedle objektu DP se nachází záchranná stanice s expozicí živých zvířat, která funguje již od roku 1992.

Obrázek 14 - Dům přírody Poodří, Zdroj: vlastní

7.2.1 Expozice Domu přírody Poodří

Expozice Domu přírody Poodří jsou rozděleny do čtyř částí, kde v přízemní části budovy nalezneme pokladnu a vnitřní expozici zaměřenou na panoráma listnatého lesa s místní faunou a flórou, prostředí kolem řeky Odry, ale i zaměření na život pod hladinu stojatých vod. Dozvíme se informace z interaktivních map, panoramat, fotogalerie a videogalerie o minulosti a současnosti Poodří. V místnostech je napodoben listnatý a jehličnatý les s vycpanými lesními zvířaty, můžete si zde osahat srst lišky či prasete, zhlédnout podvodní život či se dozvědět o lužních lesích a jejich obyvatelích.

Obrázek 15 - Expozice Domu přírody Poodří, Zdroj: vlastní

Obrázek 16 - Expozice DP Poodří, Zdroj: vlastní

Zahradní část zapojuje zejména nejmladší návštěvníky do ekologických her v podobě rozměrných puzzlí a skládaček, interpretuje obyvatele Poodří, vodní systém Odry

a geologické exponáty. Máte možnost poslechnout si zvuky lesních zvířat a ptactva, kterým jsou zde mimo jiné vyčleněny budky pro ptáky a úkryty pro další živočichy. Návštěvníci se mohou zapojit i tím, že sdílí na tabuli návrhy pro bezpečnou krajinu ke všemu živému. Výrazným prvkem je komín s čapím hnízdem, kam si mohou vylézt děti. Zahrada má altánek k odpočinku a inspiruje k oživení nejen soukromé zahrady či okolí domů, ale i veřejné parky (www.dumprirody.cz, 23. 5. 2020).

Obrázek 17 - Venkovní expozice DP Poodří, Zdroj: vlastní

Obrázek 18 - Venkovní expozice DP Poodří, Zdroj: vlastní

Obrázek 19 - Venkovní expozice DP Poodří, Zdroj: vlastní

Další částí a také jedinou, kam má návštěvník přístup pouze s průvodcem, je záchranná stanice pro většinu druhů volně žijících živočichů. Zde se zajišťuje trvalá péče, kde už není možnost návratu zpět do přírody, dlouhodobá či krátkodobá péče o handicapované volně žijící živočichy na území celé republiky. Projde jich tu okolo 1700, návštěvníci se mohou seznámit s více než 30 druhy živočichů, z toho v 80 % jde o ptactvo (www.csopnj.cz).

Lidé jsou zde průvodcem seznámeni o konkrétních zachráněných zvířatech, jejich nalezení a handicapu. Venkovní část má informační panel o vodních a přírodních pastech a také imitaci elektrických zařízení, která jsou pro ptactvo jedním z největších možných nebezpečí. Zejména právě kvůli popáleninám končí v záchranné stanici. Zvířátka ze stanice je možné adoptovat nebo lze přispět na záchrannou stanici částkou v libovolné výši. Poslední součástí je víceúčelový sál pro realizaci výukových programů, výstav, schůzek a školení.

Obrázek 20 - Záchranná stanice Poodří, Zdroj: vlastní

Obrázek 21 - Záchránná stanice Poodří, Zdroj: vlastní

Obrázek 22 - Orel skalní v Záchránné stanici Poodří, Zdroj: vlastní

7.2.2 Informace pro návštěvníky

Návštěvnické středisko DPP je pro veřejnost dostupné od dubna do konce října, v zimních měsících je omezen provoz v Expozici živých zvířat. Ovšem po předchozí dohodě a objednavce je pro organizované skupiny od 10 osob přístupný program celoročně. Náplň programu závisí na dohodě. V ceně vstupného při návštěvě je komentovaná prohlídka Expozice živých zvířat, které začínají vždy v celou hodinu od 11 hodin s poslední možnou prohlídkou v 16 hodin. V počátku Vás průvodce seznámí s Domem přírody Poodří a Záchranou stanicí Bartošovice u promítacího plátna a poté se přesunete k venkovní expozici záchrané stanice. Službu zajišťují vždy 2 průvodci, pokud je očekávaný vyšší počet návštěvníků, tak jsou k dispozici 3 průvodci. Pro děti všech stupňů jsou v DPP poskytovány výukové ekoprogramy s možností výběru z 10 druhů těchto programů. V měsících květen, červen, září a říjen bývá naplněna kapacita, a to především školami, které mají o tyto výukové programy velký zájem. Realizování programů a také výstav je ve víceúčelovém sále, který je součástí DPP.

| Otevírací doba

Tabulka 5 - Otevírací doba DP Poodří

Otevírací doba – Dům přírody Poodří		
Období	Dny	Čas
Leden, únor, březen	Zavřeno	-
Duben, květen, červen	Soboty, neděle, svátky	09:00 – 17:00
Červenec – srpen	Pondělí – neděle	09:00 – 17:00
Září, říjen	Soboty, neděle, svátky	09:00 – 17:00
Listopad, prosinec	Zavřeno	-

Zdroj: dumprirody.cz, vlastní zpracování

Ceník

Tabulka 6 - Ceník DP Poodří

Ceník vstupného – Dům přírody Poodří		
Druh vstupenky	Popis	Kč / za položku vč. DPH
Dospělá osoba a mládež	Od 15 let	50,-
Dítě	6–15 let	30,-
Dítě	Do 6 let	zdarma
ZTP		30,-
Rodinné vstupné	2 dospělí a 2-3 děti	150,-

Zdroj: dumprirody.cz, vlastní zpracování

Tabulka 7 - Ceník DP Poodří

Organizované skupiny – Dům přírody Poodří		
Druh vstupenky	Popis	Cena
Program pro MŠ s lektorem	skupina nad 10 osob	20,- Kč/osobu
Program s lektorem pro ZŠ 1. stupně	skupina nad 10 osob, 1 hodina	35,- Kč/osobu
Program s lektorem pro ZŠ 2. stupně či SŠ	skupina nad 10 osob, 2 hodiny	45,- Kč/osobu
Pedagogický doprovod pro skupinu	skupina nad 10 osob	zdarma

Zdroj: dumprirody.cz, vlastní zpracování

7.2.3 Propagace Domu přírody Poodří

Návštěvnické středisko Dům přírody Poodří se představuje na svých webových stránkách www.dumprirody.cz/dum-prirody-poodri, facebookových stránkách Záchrané stanice a Domu přírody Poodří, Bartošovice a propaguje se taktéž na samostatných stránkách provozovatele Českého svazu ochránců přírody Nový Jičín.

7.2.4 Provoz a návštěvnost DP Poodří

Provozní náklady

Celková investice do návštěvnického střediska si vyžádala náklady 8 288 788,- Kč, Evropská unie přispěla z fondu 6 340 922,82,- Kč (76,5 %), Státní fond ŽP ČR 1 118 986,38,- Kč (13,5 %) a vlastní podíl ZO ČSOP Nový Jičín činil 828 878,80,- Kč (10 %).

Provoz v letech 2015–2019

Po roce od svého vzniku bylo návštěvnické středisko doplněno exponáty především dřevěných modelů zvířat, které byly financovány v rámci projektu příhraniční spolupráce OPPS SK-CZ a nové interaktivní pomůcky a modely se spolufinancováním z prostředků SFŽP. V roce 2015 již absolvovaly mateřské a základní školy ekovýchové programy a terénní exkurze v rámci CHKO Poodří. Mezi ně patřilo 8 základních výukových programů s terénními exkurzemi. Probíhaly zde akce pro děti i dospělé. DPP byl od tohoto roku zařazen do aktivity Pohádkové Poodří.

Od třetího roku provozu byly pro DPP nakoupeny nové exponáty a interaktivní prvky – model výkonu solárního panelu, venkovní interaktivní infotabule, modely životních cyklů živočichů, potravní řetězce, hra na třídění odpadů, zvukový panel pro poznávání hlasů zvířat, naučná šuplíková komoda, panel pro poznávání přírodních povrchů pohmatem a další. Ve venkovní části přibýly ještě další dřevěné modely zvířat. Víceúčelový sál nabídl v sezóně 2016 dvě výstavy věnované sýčkoví obecnému a druhá poukazovala na záběry z fotopastí umístěných ve volné přírodě. Sál slouží mimo umístění výstav také k seminářům, tiskovkám a jednání (schůze členů ČSOP, školení průvodců DPP atd.). Zajímavou akcí uspořádanou v tomto roce byl „Víkend otevřených zahrad“ a to s volným vstupem do zahradní části DPP pro návštěvníky, kde si měli možnost vysadit a odnést různé druhy sukulentů. Během svátečního dne 28. 10. 2016 mohli návštěvníci zdarma ochutnat čerstvý mošt ze sadu mizejících odrůd Kravařska. Dále se pokračovalo v aktivitě Pohádkové Poodří.

V další sezóně 2017 byla opět doplněna expozice střediska. Vnitřní expozice nabízela nové dioráma orlů skalních, ve venkovní expozici se nacházely včelí úly s prosklenými stěnami, aby bylo přiblíženo návštěvníkům dění v úlu. Uspořádaly se tři výstavy, tentokrát slovenská s tématem „Zázrivské lazy“, druhá se týkala Podivuhodnému světu planktonu a třetí se věnovala „konfliktním druhům“. Akce, které proběhly v roce 2017, byla oslava Dne Země, opět Víkend otevřených zahrad, předvádění řemesel, a kromě toho také spoluúčast na akcích uspořádaných MAS mikroregion Poodří: Otevírání Poodří a Pooderské koštování, Zemědělství v Poodří a Podzimní Pooderské rybářské slavnosti.

Dalším rokem provozu DPP se navýšila expozice o další prvky. Tentokrát o 4 interaktivní magnetické tabule o velikosti cca 45 x 60 cm, znázorňující rozdílné biotopy (les, voda, louka, zahrada), dětské obrázky živočichů s magnetkami, otočný panel sov, 2 tematické velkoformátové puzzle o velikosti 1,3 x 1,7 m. O víkendech, svátcích a prázdninových měsících

je umožněn do DPP volný vstup pro veřejnost bez objednání. Pro organizované skupiny po předem sjednaném termínu jsou prohlídky řešeny během pracovních dnů celoročně. Průvodci jsou patřičně školeni a dle počtu návštěvníků jsou k dispozici 2 až 3 průvodci. Výukových programů přibýlo na 10 druhů s velkým zájmem převážně v měsících květen, červen, září a říjen, kde kapacita sahá až ke 100 %. Výukové programy mají na starost 2 lektoři, jejichž lekce absolvovalo za rok 2018 7 tis. dětí všech věkových kategorií. V tomto roce byla uskutečněna další tematická výstava „Čus vydrus – kreslený komiks o vydře“. Jako každoročně, proběhly akce oslavy Dne Země, Víkend otevřených zahrad či spoluúčasti na akcích pořádaných MAS mikroregion Poodří a také Pohádkové Poodří, kdy děti po nasbírání určitého počtu samolepek do cestovní knihy mají možnost získat malý dárek. Navíc se DPP podílel na akci České televize „Děčko“. Během roku 2018 se nově instalovaly směrové a informační cedule v obci.

Dalším rokem byly doplňovány expozice o další prvky, a to výstavbou ubikace pro vydry říční, byl obnoven vodní tok vč. výměny dřevěných prvků a do venkovní expozice byly nainstalovány tabule s rozpětím křídel 3 ptáků (orel mořský, výr velký a káně lesní) pro porovnání lidského rozpětí s rozpětím těchto ptáků.

Stoprocentně byla naplněna kapacita výukových ekoprogramů pro děti, výběrem z 8 druhů programů opět v měsících květen, červen, září a říjen. Velké využití měl víceúčelový sál, který nabídl návštěvníkům 4 výstavy. První, v období duben až květen „34 let v záchranné stanici (1983–2018)“, další výstava byla na bázi fotografií „Poodří – krajina mokřadů“, v letních měsících „Ochrana přírody a krajiny ČR“ a poslední byla věnována realizaci a výsledkům projektu „Návrat orla skalního do ČR“. Návštěvníci měli možnost se opět účastnit akcí oslavy Dne Země, Víkend otevřených zahrad či se spoluúčastnit na akcích pořádaných MAS mikroregion Poodří. Také proběhlo každoroční Pohádkové Poodří a DPP se druhým rokem zúčastnil propagované akce České televize „Rozbzuč Děčko“, díky čemuž se pravděpodobně navýšila návštěvnost v letních měsících.

Hospodaření v letech 2018–2019

Výraznějšími náklady DP Poodří byly v roce 2019 spjaté s údržbou a obnovou exponátů, a to s meziročním rozdílem 62 000,- Kč. Příjmy ze vstupného se však také v roce 2019 zvýšily o 70 545,- Kč, navíc byl DP dotován vyšší částkou než v roce předešlém.

Celková ztráta je oproti roku 2018 značně nižší a má větší potenciál k nulovému až ziskovému výsledku hospodaření.

Tabulka 8 - Hospodaření DP Poodří v letech 2018 a 2019

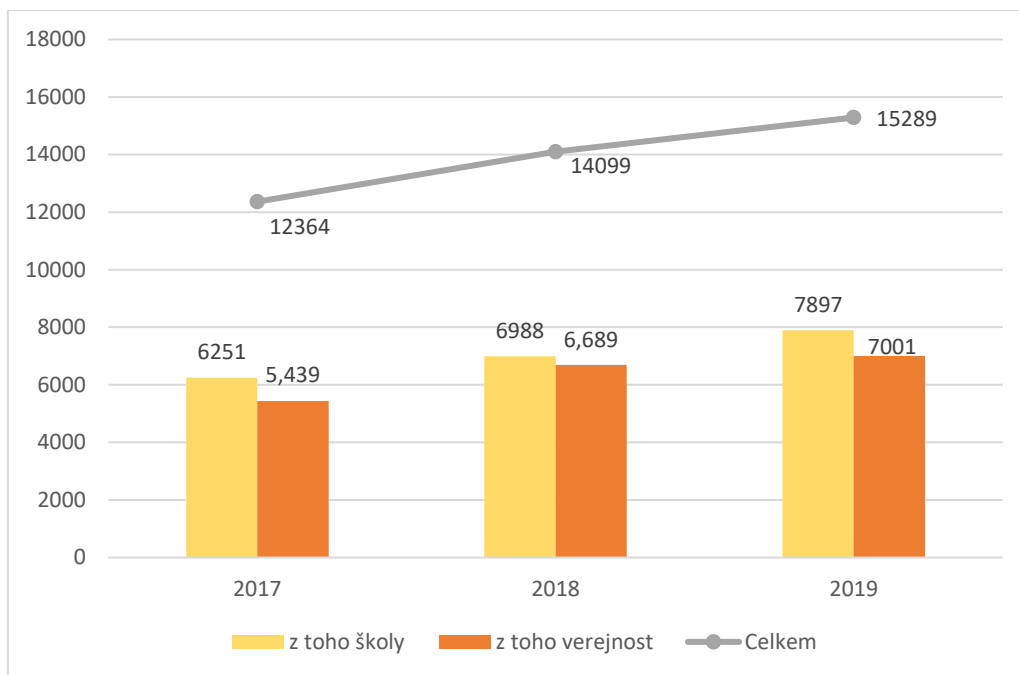
Náklady za provoz DP Poodří	2018	2019
Plyn	71 600 Kč	69 800 Kč
Elektrina	70 600 Kč	72 400 Kč
Úklid vč. Příprav	19 800 Kč	19 800 Kč
Drobná údržba vč. materiálu	109 800 Kč	127 500 Kč
Správa IT	18 200 Kč	18 200 Kč
Odvoz odpadů	800 Kč	800 Kč
Telefony a internet	23 000 Kč	23 000 Kč
Pojištění objektů	15 400 Kč	15 400 Kč
Údržba a obnova exponátů	124 000 Kč	186 000 Kč
PHM	3 000 Kč	3 000 Kč
Hygienické potřeby	3 000 Kč	3 000 Kč
Informační materiály	7 000 Kč	7 000 Kč
Mzdové náklady	656 000 Kč	682 000 Kč
Průvodci (DPP)	128 000 Kč	138 000 Kč
CELKEM	1 250 200 Kč	1 365 900 Kč

Příjmy DP Poodří	2018	2019
Příspěvek AOPK ČR	478 800 Kč	478 800 Kč
Vstupné	211 270 Kč	281 815 Kč
Prodej zboží	47 000 Kč	46 000 Kč
Vzdělávací programy	254 480 Kč	225 970 Kč
Ostatní dotace	150 000 Kč	320 000 Kč
CELKEM	1 141 550 Kč	1 352 585 Kč
Hospodářský výsledek	- 108 650 Kč	- 13 315 Kč

Zdroj: údaje poskytnuté DP Poodří, vlastní zpracování

Návštěvnost v letech 2017–2019

Od svého počátku, kdy byla celková návštěvnost DPP 10 700 návštěvníků, v každém dalším roce provozu návštěvnost stoupá a s tím i počet účastníků výukových programů a terénních exkurzí všech věkových kategorií od dětí, studentů a dalších organizovaných skupin. Každým rokem se DPP dostává oproti rokům minulým do většího povědomí.

Graf 2 - Návštěvnost DP Poodří za rok 2017–2019, Zdroj: Výroční zprávy DP Poodří

7.3 Dům přírody Třeboňska

Příspěvková organizace Informační a kulturní středisko města Třeboně vznikla již v roce 1992. Roku 2004 zde byla nově otevřená stálá expozice s návštěvnickým střediskem Třeboňsko – krajina a lidé. Toto zařízení se od 1. 7. 2010 stalo základem návštěvnického střediska Dům přírody Třeboňska a tím bylo zařazeno do nově koncipované celostátní sítě domů přírody v programu Agentury ochrany přírody a krajiny ČR. Od roku 2013 je provozovatelem DPT město Třeboň – odbor kultury a cestovního ruchu, dříve Informační a kulturní středisko města Třeboně.

Dům přírody Třeboňska a jeho stálá expozice se nachází v prostorách treboňského zámku.

Obrázek 23 - Dům přírody Třeboňska, Zdroj: vlastní

7.3.1 Expozice Domu přírody Třeboňska

Ve své stálé expozici Krajina a lidé poskytuje Dům přírody Třeboňska informace o přírodě Třeboňska, její floře i fauně, o způsobu její ochrany pro příští generace, vzniku a vývoji fenoménu třeboňského rybníkářství a o životě a bývalém Rožmberském, později Schwarzenberském panství. Například se zde prezentuje hospodaření na třeboňském panství či historie třeboňského lázeňství s využitím léčivých vlastností predehřáté slatiny.

Obrázek 24 - Expozice Domu přírody Třeboňska, Zdroj: vlastní

Expoziční místnosti jsou rozdělené tematicky. Začátek výstavy přibližuje dílo slavných rybníkářů a postupuje k hospodaření na třeboňském panství, kde je k vidění originální zámecká lednice, přes příběh lázeňství až po její současnost. V těchto třech místnostech se nachází figuríny věnující se tematické činnosti.

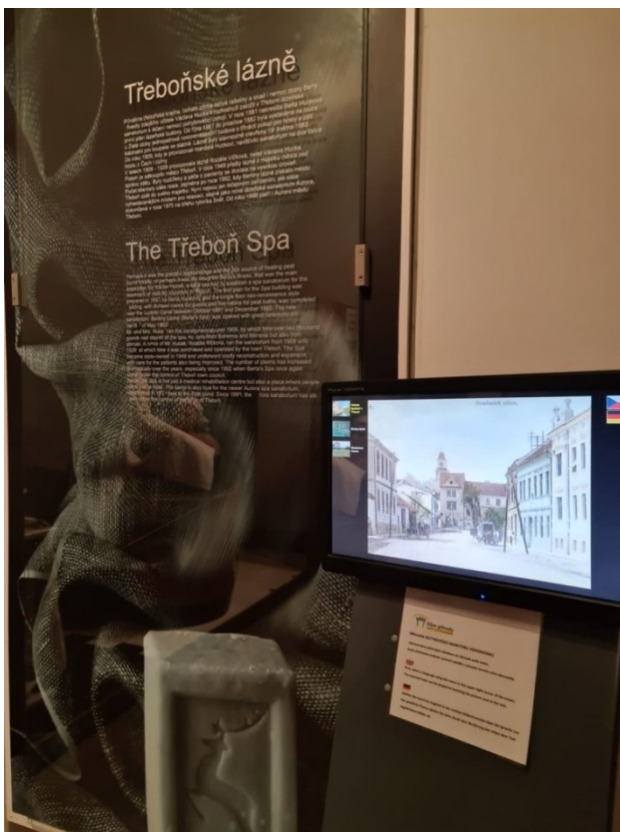
Život slavných rybníkářů Mikuláše Rutharda z Malešova, Štěpánka Netolického, Jakuba Krčina z Jelčan a Sedlčan a Josefa Šusty je zde vyobrazen portrétem, základními informacemi v českém a anglickém jazyce, figurínami, prostředky využívané v historii rybníkářství a jsou zde také modely ryb žijící v místních rybnících a mohutný dub, který se na území CHKO Třeboň nachází ve velkém množství.

Obrázek 25 - Expozice Domu přírody Třeboňska, Zdroj: vlastní

Historii Schwanzenberského hospodaření prezentuje místnost s figurínami a zámeckou chladírnou s hospodářskými zvířaty.

Již od nepaměti je lázeňství v Třeboni spjato s přírodním léčivým zdrojem nacházejícím se hojně v tomto regionu – rašelinou, slatinou, využívající se pro léčení poruch pohybového ústrojí. Figuríny tak prezentují slatinnou koupel a ve vitríně jsou umístěny tehdy využívané prostředky k lázeňským procedurám.

Obrázek 26 - Expozice Domu přírody Třeboňska, Zdroj: vlastní

Následující místnosti seznamují návštěvníky s přírodou Třeboňska – rostlinami, živočichy a přírodním bohatstvím.

Obrázek 27 - Expozice DP Třeboňska, Zdroj: vlastní

Obrázek 28 - Expozice Domu přírody Třeboňska, Zdroj: vlastní

Ve všech expozičních místnostech se vyskytují moderní videokiosky s dotykovým displejem, kde si stačí vybrat a přehrát zajímavosti k přiblížení si tohoto lázeňského města a střediska CHKO Třeboňska.

Zakončení vnitřní expozice je ve videosálu, kde můžete shlédnout krátký film „rok v přírodě Třeboňska“ nebo „výlov rybníka“.

Obrázek 29 - Expozice Domu přírody Třeboňska, Zdroj: vlastní

Před vstupem do DPT se ve venkovní části vyskytuje vodní prvek, který také na DPT upozorňuje ze zámecké zahrady.

Obrázek 30 - Venkovní prvek Domu přírody Třeboňska, Zdroj: vlastní

7.3.2 Informace pro návštěvníky

Služby Domu přírody Třeboňska spočívají v poskytování informací tuzemským a zahraničním návštěvníkům o chráněné krajinné oblasti, jeho přírodních zajímavostech, obeznámení o základních principech a důvodech ochrany přírody a krajiny. Jelikož se návštěvnické středisko nachází v zámeckých prostorách v centru města, zaměřují se zde v součinnosti s místním destinačním managementem i na poskytování informací z oblasti cestovního ruchu o městě a jeho okolí.

U pokladny návštěvnického střediska jsou k prodeji mapy, publikace, vzdělávací materiály a propagační předměty CHKO Třeboň.

DPT také nabízí možnost vzdělávacích a odborných činností v rámci jednotlivých cílových skupin návštěvníků, ale také škol nacházejících se v chráněném území, s organizací terénních programů, které zajišťují odborní průvodci.

Otevírací doba DPT pro veřejnost je v období hlavní sezóny (květen – září) od pondělí do soboty, ve vedlejší sezóně (duben, říjen) od středy do neděle, přičemž od listopadu do března jsou návštěvní hodiny pouze dvakrát do týdne. V případě skupin a vážných zájemců je možnost individuální domluvy termínu a času návštěvy po celý rok.

Otevírací doba

Tabulka 9 - Otevírací doba DP Třeboňska

Otevírací doba – Dům přírody Třeboňska		
Období	Dny	Čas
Leden – březen	Sobota a středa	10:00 – 12:00 a 13:00 - 16:00
Duben	Středa – neděle	10:00 – 12:00 a 13:00 - 16:00
Květen	Pondělí – sobota	10:00 – 12:00 a 13:00 - 17:00
Červen	Pondělí – sobota	10:00 – 12:00 a 13:00 - 17:00
Červenec – srpen	Pondělí – sobota	10:00 – 17:00
Září	Pondělí – sobota	10:00 – 12:00 a 13:00 - 16:00
Říjen	Středa – neděle	10:00 – 12:00 a 13:00 - 16:00
Listopad – prosinec	Sobota a středa	10:00 – 12:00 a 13:00 - 16:00

Zdroj: dumprirody.cz, vlastní zpracování

Ceník

Tabulka 10 - Ceník DP Třeboňska

Ceník vstupného – Dům přírody Třeboňska		
Druh vstupenky	Popis	Kč / za položku vč. DPH
Dospělá osoba	Od 18 let	50,-
Senior, student, ZTP	Senioři od 60 let	25,-
Dítě	6–12 let	25,-
Rodinné vstupné	2 dospělí a 1-3 děti	125,-
Skupinové vstupné	Více než 20 osob	20,-
Skupina dětí	Od 13 dětí a více ve věku 3–15 let	30,-
Děti do 6 let, pedagogický dozor skupiny	-	Zdarma

Zdroj: dumprirody.cz, vlastní zpracování

Tabulka 11 - Ceník DP Třeboňska

Expozice DP a Domu Štěpánka Netolického – Dům přírody Třeboňska		
Druh vstupenky	Popis	Kč / za položku vč. DPH
Dospělá osoba	Od 18 let	70,-
Senior, student, ZTP	Senioři od 60 let	40,-
Dítě	6–12 let	40,-
Rodinné vstupné	2 dospělí a 1-3 děti	180,-
Skupinové vstupné	Více než 20 osob	35,-
Skupina dětí	Od 13 dětí a více ve věku 3–15 let	30,-
Děti do 6 let, pedagogický dozor skupiny	-	Zdarma

Zdroj: dumprirody.cz, vlastní zpracování

7.3.3 Propagace Domu přírody Třeboňska

Dům přírody Třeboňska se prezentuje na webových stránkách www.dumprirody.cz/dum-prirody-trebonska, na facebookových stránkách Dům přírody Třeboňska a na stránkách města Třeboně www.itrebon.cz. Mají své informační publikace o CHKO Třeboňsko a představují se i v materiálech TIC Třeboň. Pravidelně se DPT propaguje v měsíčníku Třeboňský svět a aktivně také v Turistickém informačním centru města Třeboně a v Centru Třeboňského rybníkářského dědictví v Domě Štěpánka Netolického. Dále DPT spolupracuje se SZ Třeboň, Českým nadačním fondem pro vydru a dalšími.

7.3.4 Provoz a návštěvnost DP Třeboňska

Provozní náklady

Na místě dnešního DP bývalo již od roku 2004 v provozu malé návštěvnické centrum s tehdy existující trvalou expozicí „Třeboňsko – krajina a lidé“, která vznikla ve spolupráci Města Třeboně a Správy CHKO Třeboňsko s finanční podporou Městem Třeboň, dotací z programu PHARE-CBC, Státním fondem ŽP a Vláda Lucemburska, s podporou AOPK při vstupní studii. Expozice vznikla ve dvou etapách, přičemž tehdejší náklady činily cca 12 mil. Kč. Podpora provozu těchto organizací ze strany AOPK je po mnoho let dotována z programu POPFK, a v současnosti se dostává podpory ve výši cca 480 000,- Kč za rok.

Tedy na počátku zařazení do sítě DP AOPK ČR v roce 2010 byly náklady nízké, poněvadž byla možnost využít pro základ DPT stávající expozice Krajina a lidé s ušetřením hlavních investičních výdajů, a tím tedy náklady zahrnovaly pouze základní označení střediska v interiéru a exteriéru dle grafického manuálu DP, tisk propagačních materiálů a přípravu koncepčních podkladů.

Na rozjezd DPT a jeho transformaci z trvalé expozice Třeboňsko – Krajina a lidé bylo v roce 2010 prostřednictvím AOPK ČR pro provozovatele DPT (Informační a kulturní středisko města Třeboně) poskytnuto z národního programu POPFK (Podpora obnovy přirozených funkcí krajiny)

- náklady na provoz zařízení včetně DPH: 199 920,- Kč (bez DPH 166 600,- Kč)
- další jednorázové náklady v r. 2010 dle smlouvy (označení DPT, studie provozu, studie interpretace, propagační předměty) včetně DPH: 120 000,- Kč (bez DPH 100 000,- Kč).

Z fondů EU a ze SFŽP nebyly v roce 2010 dle získaných údajů poskytnuty žádné prostředky.

V prvním roce provozu DPT činila podpora včetně DPH: 319 920,- Kč (bez DPH 266 600,- Kč). Přičemž k uvedeným částkám je ještě nutné přičíst vlastní výdaje provozovatele, které nejsou přesně k dispozici a celkově tedy byla na DPT v roce 2010 vynaložena suma odhadem okolo 600 000,- Kč vč. DPH.

Provoz v letech 2010–2019

V rámci akce EKO film, který začal od 7. 10. 2010, byly již využívány prostory DPT a zároveň se zde konaly přednášky a exkurze, které přiblížily zajímavosti i specifickou třeboňskou rybniční krajinu. Tohoto roku proběhly revize techniky, přístrojů expozice a návštěvnického střediska.

V roce 2014 byla aktivita DPT zaměřena na zkvalitnění nabídky a služeb cílové skupině návštěvníků – pro dětské návštěvníky a rodiny s dětmi, na základě vzdělávacích aktivit se zážitkovou pedagogikou a environmentální výchovou s názvem Příroda Třeboňska všemi smysly. Pro žáky ZŠ a studenty vyšších ročníků se naskytl nabídka výukového programu o přírodě Třeboňska a dále se rozšířila nabídka o pravidelné cykloexkurze „Na skok do přírody“ s odborným průvodcem. Při zlepšení propagace a služeb se v tomto období podařilo dosáhnout zatím nejvyšší zaznamenané návštěvnosti v historii DPT.

V roce 2015 se DPT zaměřil opět na vylepšování informovanosti návštěvníků o přírodě a krajině CHKO Třeboňsko, a to zejména na šíření šetrných forem turistiky v chráněném území a také v pořádání akcí pro nejpočetnější cílové návštěvníky, pro rodiny s dětmi. V červnu se představil nový dětský průvodce městem, v němž děti provází postavička maskota Domu přírody – dubový skřítek Milda Dubulík. Proběhly zde akce pro děti u příležitosti Dne Země a také další programy v podobě přednášek či komentovaných prohlídek.

Od roku 2016 se uskutečnilo 18 terénních výukových programů a exkurzí s návštěvností 389 žáků a studentů. Dále se uskutečnilo osm odborných seminářů s exkurzí, se zaměřením na způsoby interpretace přírodního dědictví Třeboňska, podpořený Státním fondem životního prostředí. Těch se zúčastnilo přes 40 pracovníků v oblasti cestovního ruchu a ochrany přírody a krajiny v CHKO v roce 2016 a roku 2018 se v rámci tohoto projektu uskutečnilo mnoho vzdělávacích akcí pro veřejnost i školní skupiny s celkovým počtem zúčastněných 1 226 osob.

K dalším uskutečněným akcím patřily opět zábavně naučné programy při příležitosti Dne Země, historické slavnosti Jakuba Krčína a v roce 2017 se DPT spolu s Domem Štěpánka Netolického poprvé zapojil do celostátní akce Muzejní noc.

V roce 2019 se zrealizovali celostátní akce Brány památek dokořán, Muzejní noc, Zažít město jinak, Netopýří noc a Vítání ptačího zpěvu, kterých se DPT zúčastnil.

Hospodaření v letech 2018–2019

Uvedená tabulka č. 11 představuje náklady a příjmy v letech 2018 a 2019. Značněji se po roce zvýšily výdaje za spotřeby (voda, energie, internet) a v roce 2019 byly vyšší personální náklady, výdaje za údržbu, opravy a také za propagační materiály. Na vzdělávací akce se sice o polovinu snížily, ale na vstupném se příjmy o moc nezměnily a byly jen o něco vyšší než v roce 2018. Za prodané zboží se příjmy také zvýšily. Výsledek hospodaření činí mezi lety 2018 a 2019 rozdíl 34 028,- Kč a přes to, že se na údržbu a opravu DP vynaložilo více nákladů oproti roku minulému a za vstupné se příjmy příliš neodrazily, hospodářský výsledek je stále více ztrátový než ziskový.

Tabulka 12 - Hospodaření DP Třeboňska v letech 2018 a 2019

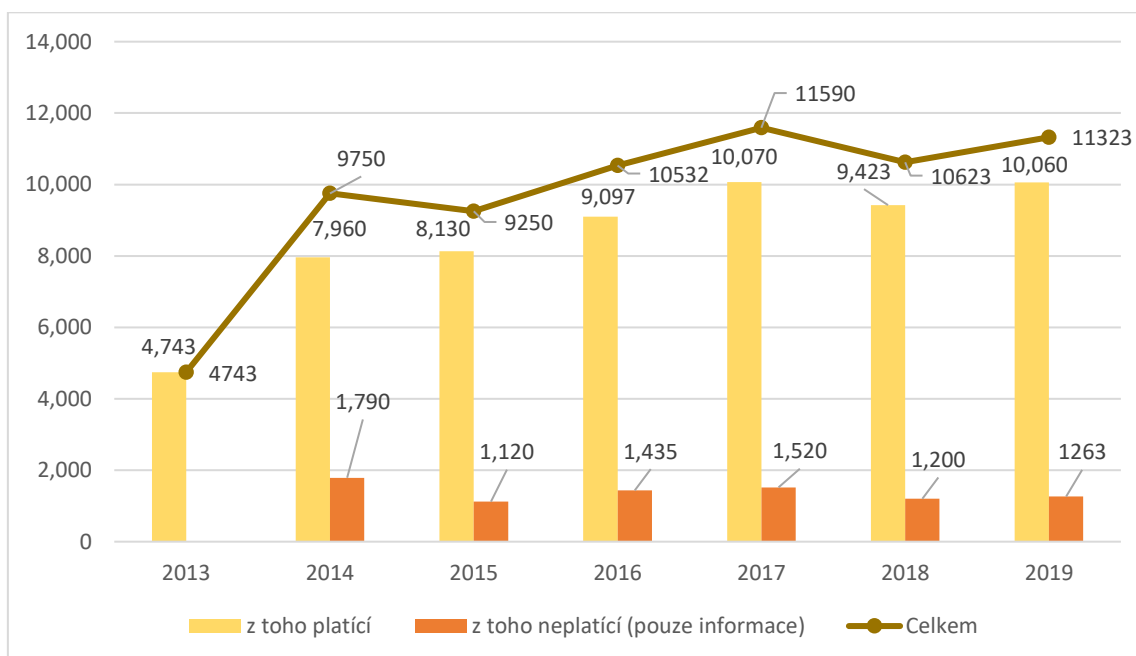
Náklady za provoz DP Třeboňska	2018	2019
Pojištění	19 000 Kč	x
Voda	3 968 Kč	6 303 Kč
Energie	84 238 Kč	99 862 Kč
EZS	3 630 Kč	3 630 Kč
Internet DSL	5 427 Kč	7 236 Kč
Nájemné	116 000 Kč	118 436 Kč
Personální náklady	878 735 Kč	931 053 Kč
Servisní podpora Money S3	13 807 Kč	13 800 Kč
Údržba a opravy	26 048 Kč	46 500 Kč
Příprava a tisk propagačních materiálů	48 999 Kč	55 430 Kč
Příprava a realizace vzdělávacích akcí	14 781 Kč	7 000 Kč
CELKEM	1 214 633 Kč	1 289 250 Kč

Příjmy DP Třeboňska	2018	2019
Příspěvek AOPK ČR	479 424 Kč	482 396 Kč
Vstupné	275 235 Kč	287 155 Kč
Prodej zboží	99 195 Kč	124 892 Kč
CELKEM	853 854 Kč	894 443 Kč
Hospodářský výsledek	- 360 779 Kč	- 394 807 Kč

Zdroj: údaje poskytnuté DP Třeboňska, vlastní zpracování

Návštěvnost v letech 2010–2019

Od července roku 2010 začalo návštěvnické středisko působit jako DPT s již předchozí stálou expozicí, a navštívilo ji celkem 8 658 osob. Další tři roky, a vlastně první roky působnosti nově zřízeného DPT, však návštěvnost klesala. V roce 2014 se ale činnost návštěvnického střediska začala orientovat na zkvalitnění služeb nejpočetnějším cílovým skupinám – dětským návštěvníkům a rodinám s dětmi, a návštěvnost tak díky zlepšení propagace a služeb velmi vzrostla a DPT navštívilo dvakrát více účastníků než v předcházejících letech, což byla v tomto období nejvyšší zaznamenaná návštěvnost v historii DPT. Od dalších let návštěvnost mírně přibývá.

Graf 3 - Návštěvnost DP Třeboňska za rok 2013–2019, Zdroj: Výroční zprávy DP Třeboňska

8 Porovnání a zhodnocení vybraných Domů přírody

V praktické části nejdříve došlo k uskutečnění analýzy třech vybraných Domů přírody v České republice s charakterizováním interpretace chráněné krajinné oblasti na základě expozic a nabízených služeb.

K výzkumu jsem zvolila metodu přímým pozorováním jednotlivých návštěvnických středisek, tedy navštívení zkoumaného prostředí. Zaměřila jsem se na formy interpretování Domů přírody, jejich postavení v chráněných krajinných oblastech a iniciativu k osvětě ochrany přírody a krajiny.

Na základě navštívení a získaných informací z poskytnutých dat, ze stránek jednotlivých návštěvnických středisek a výročních zpráv, jsem mohla Domy přírody vzájemně porovnat.

Porovnání jsem zaměřila na celkové postavení Domů přírody, jeho okolí a povědomosti pro veřejnost. Do srovnání jsem tedy zařadila formy prezentace chráněných krajinných oblastí, nabízené služby návštěvníkům a z poskytnutých údajů následně celkovou návštěvnost a provozní náklady a příjmy z činnosti návštěvnických středisek za poslední dva roky fungování v letech 2018 a 2019.

8.1 Interpretace a služby návštěvníkům

Domy přírody, jejichž posláním je koncentrovat návštěvníky a prezentovat CHKO s cílem osvěty ochrany přírody a krajiny, zaměřují svou činnost na tematické stálé expozice. To, jakou formou interpretují lokalizovanou oblast, by mělo především společnost vtáhnout a dovolit se zamyslet a rozvíjet porozumění nad vzájemnými vztahy mezi člověkem a přírodou.

Každý ze zaměřených DP svou oblast prezentuje různými způsoby. Nejvíce moderně pojatou interaktivní expozici má DP Českého ráje, která je velmi rozsáhlá a zábavná. Propracované prvky zaujmou především děti a studenty, ale vtáhnou návštěvníka každé věkové kategorie. Tato expozice je velmi prospěšná pro školní skupiny, a to právě na základě zábavně propracovaných forem interpretace s pěkně provedenými informačními tabulemi,

zvukovými efekty, zábavnými testy atd. Každá místnost je tak velmi zajímavá a návštěvník si postupně projde opravdu vše. Mimo to DP Českého ráje zprostředkovává komentované prohlídky a množství výukových programů a akcí pro všechny. Jako jediný z vybraných DP návštěvníkům nabízí DP Českého ráje možnost menšího občerstvení, a tak se mohou turisté či kolemjdoucí zastavit do DP nejen za účelem zhlédnutí expozice nebo informací k CHKO a okolí. Následně však mohou využít možnosti prohlídky prostorů DP.

DP Poodří zaujme již na první pohled svou budovou bývalé barokní fary, čímž může nalákat jedince, kteří projíždí obcí. Na rozdíl od DP Českého ráje je u tohoto DP zaměření značné se skutečným poznáním přírody a posláním CHKO, jelikož součástí areálu je Záchraná stanice s expozicí živých zvířat a také v rámci venkovní expozice živá zahrada s interaktivními prvky. V rámci hlavního poslání DP a sejetím se s přírodou je DP Poodří příkladem vhodné interpretace na základě spojení různých jejích forem od přírodovědné vnitřní expozice po zahradní s hracími prvky a ochránářskými aktivitami činnosti Záchrané stanice. Právě Záchraná stanice láká hodně návštěvníků, kde se můžou dozvědět informace o odchytu zraněných zvířat, následné léčbě a v některých případech i návratu zpátky do přírody.

Třeboňský DP se zaměřuje na základní informace CHKO s vnitřní expozicí a návštěvníky seznamuje s oblastmi převážně na základě videokiosků s dotykovým displejem, kterou si jednotlivec dle svého zájmu vybere a poslechne. Vodní prvek, který se nachází před vchodem DP, může zlákat kolemjdoucí k návštěvě. Zajímavostí expozice je v rámci její myšlenky „Krajina a lidé“ ojedinělost figurín, které se nachází pouze v tomto DP. DP Třeboňska se navíc díky svému výskytu v rámci areálu třeboňského zámku a blízkosti centra města orientuje také na poskytování informací z oblasti cestovního ruchu. Právě i z tohoto důvodu se hodně návštěvníků rozhodně podívat se na expozice DPT, kde se dozví hodně zajímavých informací o této oblasti.

Každý z porovnávaných DP se snaží co nejvíce odprezentovat oblast, ve které se nachází, avšak v rámci DP Poodří se návštěvník stává součástí přírody kvůli zahradní expozici a živým zvířatům.

8.2 Návštěvnost

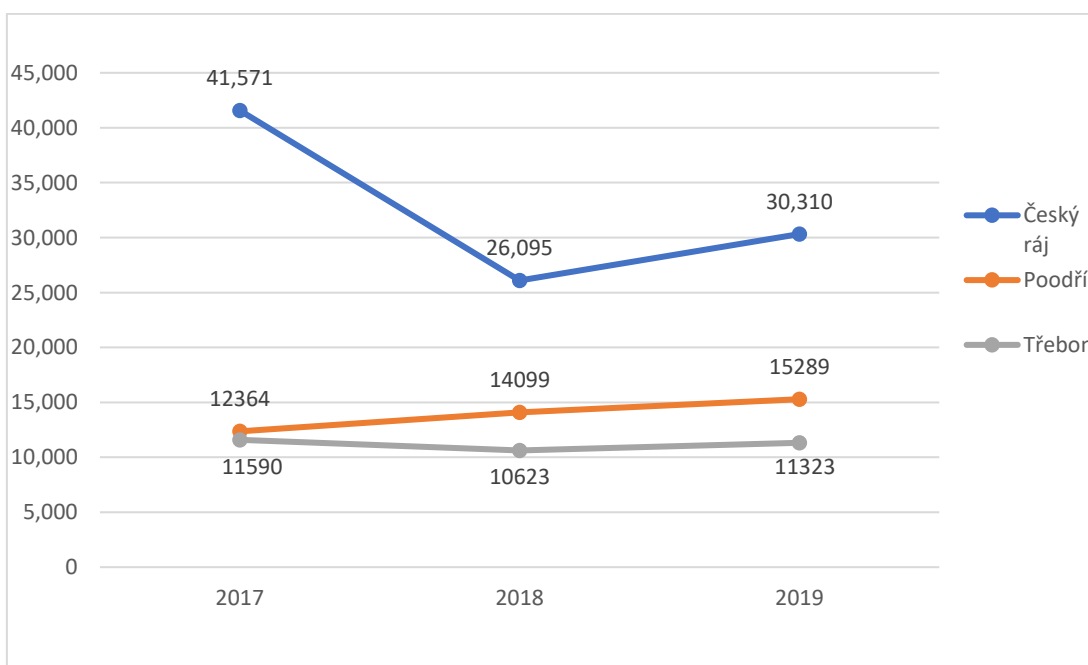
Jelikož se Domy přírody nachází v chráněných krajinných oblastech, nemusí být všechny v povědomí pro širokou veřejnost. Dům přírody Českého ráje (DPČR) a Dům

přírody Poodří (DPP) jsou svým umístěním zjevné především pro ty návštěvníky, kteří o činnosti Domu přírody již vědí nebo hledají objekty a služby orientované na přírodu kolem nás. Kdežto Dům přírody Třeboňska (DPT) je provozován v turistickém centru města, v prostorách třeboňského zámku, a tudíž návštěvnické středisko spíše navštíví široká veřejnost či zahraniční návštěvníci za účelem informací k okolí a CHKO.

Všechny tyto DP mají v porovnání každým rokem spíše pomalejší tendenci růstu návštěvnosti, největší nárůst má Dům přírody Českého ráje, s více jak 4tisícovým nárůstem návštěvnosti od roku 2018. Dům přírody Poodří a Dům přírody Třeboňska mají v průměru o tisíc více návštěvníků ročně, což je vidět na grafu č. 4.

Přesto při srovnání okolí objektů by do DPT mohlo zavítat větší množství návštěvníků díky svému většímu povědomí. V obci, kde se nachází DPP, návštěvnost roste především i kvůli záchrané stanici, která je jeho součástí.

K celkové návštěvnosti však spadají také školní či jiné cílové skupiny, které se v DP účastní nabízených výukových programů, přednášek a pořádaných akcí. DP se na tyto skupiny a programy zaměřují nejvíce a pak dle oblíbenosti jejich návštěvnost roste. Nejvíce je tomu tak právě v DPČR s největším počtem celkové návštěvnosti.

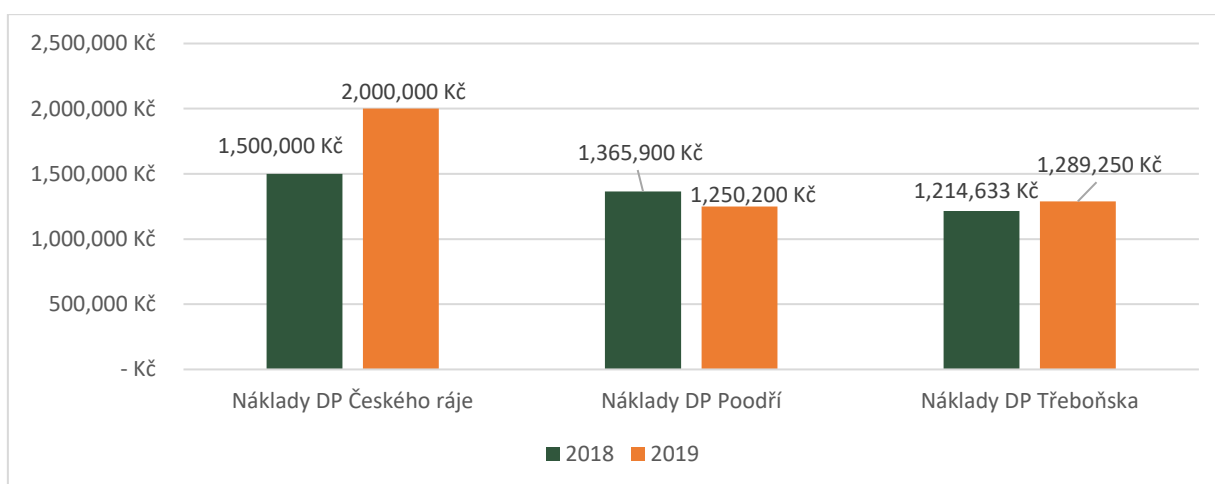

Graf 4 - Celková návštěvnost DP za rok 2017–2019, Zdroj: vlastní zpracování

8.3 Hospodaření

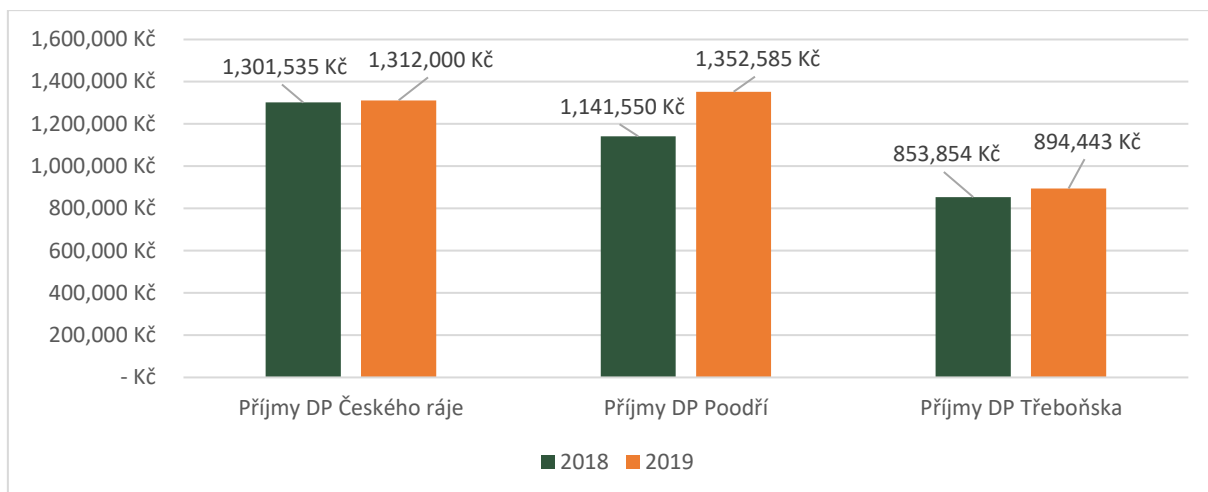
V rámci této podkapitoly jsem porovнала náklady, které jsou vynaložené na provoz DP s příjmy získanými ze vstupného, dotací a prodeje zboží. Na základě poskytnutých dat o hospodaření jednotlivých Domů přírody jsem porovнала u každého DP dva poslední roky provozu, konkrétně za rok 2018 a 2019.

Na grafu č. 5 – Náklady DP, můžeme vidět náklady, které byly v obou letech nejvyšší u DP Českého ráje. DP Poodří a DP Třeboňska mají náklady mezi sebou podobně vysoké. Za rok 2018 byly vyšší u DP Poodří než u DP Třeboňska, avšak v roce 2019 se DP Poodří podařilo své náklady snížit i pod úroveň nákladů DP Třeboňska. Jedná se však o rozdíl 115 700 Kč v roce 2018 a 74 617 Kč v roce 2019 mezi těmito DP. Ze všech uvedených DP jsou náklady DP Českého ráje výrazně vyšší, kde za rok 2019 oproti DPP a DPT činí rozdíl až o 749 800 Kč.

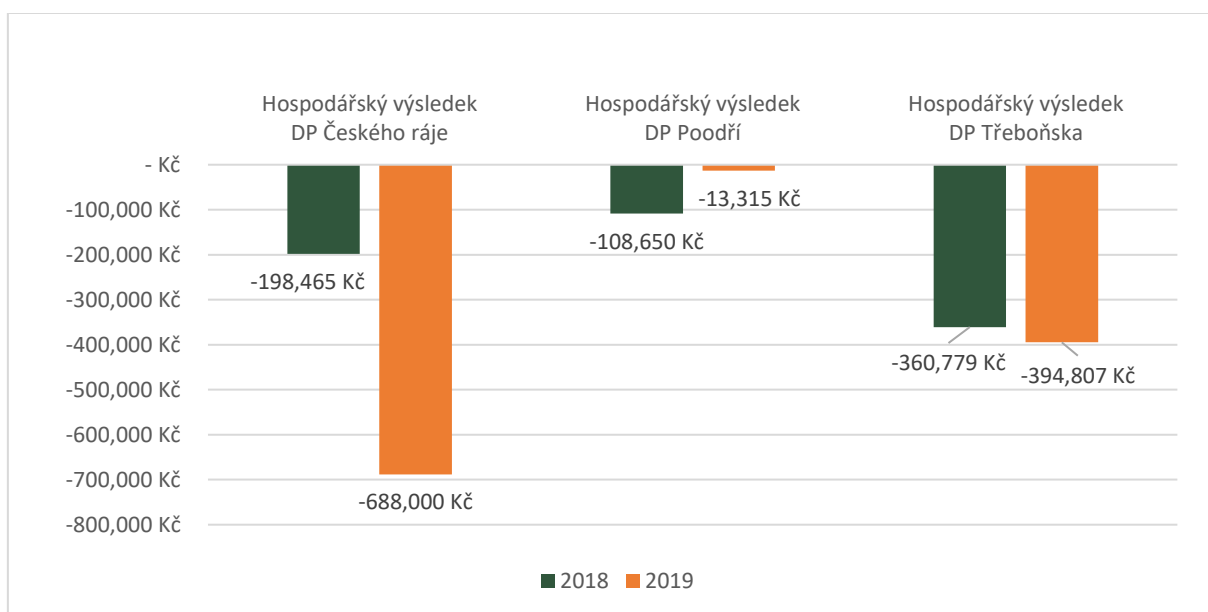
Graf 5 - Náklady DP za rok 2018 a 2019, Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu č. 6 – Příjmy DP, je vidět, že DP Třeboňska má nejnižší příjmy v obou letech. Vyšší příjmy má DP Poodří z důvodu příjmů ze vzdělávacích programů a ostatních dotací, příjmy ze vstupného jsou podobné v obou letech jak u DP Třeboňska, tak DP Poodří. (viz kapitola 6.2.4 a 6.3.4). DP Českého ráje má vysoké příjmy z prodeje zboží a občerstvení. Porovnávané DP dosahují poměrně vyšších příjmů oproti roku minulému. Nejvýraznější posun má DP Poodří, jehož příjmy se za rok navýšily o 211 035 Kč.

Graf 6 - Příjmy DP za rok 2018 a 2019, Zdroj: vlastní zpracování

Na grafu č. 7 – Hospodářský výsledek, je patrné, že přestože je návštěvnost DP pomalu rostoucí, náklady spjaté s provozem a příjmy z činnosti a dotací jdou ve výsledku hospodaření spíše do záporu, tudíž do ztrát. Snižováním nákladů a zvyšováním svých příjmů ze vstupů a nabízených služeb se výsledek hospodaření blíží k nulové částce a u DP Poodří se výsledek hospodaření zlepšuje. Kdežto DP Českého ráje rapidně klesl do ztrátové hodnoty, jelikož na jeho provoz byly vynaloženy vysoké náklady a nedosáhli o tolik vyšších příjmů ze vstupného a vzdělávacích programů, které byli v roce 2019 sice vyšší, ale ne dostatečně vysoké.

Graf 7 - Hospodářský výsledek DP v roce 2018 a 2019, Zdroj: vlastní zpracování

Z grafů, porovnávaných interpretaci, návštěvnost a hospodaření DP lze z celkového hlediska posoudit, že zjevný potenciál má DP Poodří, kterému se postupně snižují náklady a zvyšují příjmy na základě dotací, a především větší úspěšnosti vzdělávacích programů. Hospodářský výsledek se oproti DP Třeboňska razantně stahuje ze ztrátových výsledků na nulovou hodnotu, a tak jsou jeho výsledky hospodaření zdařilejší. Na místo toho DP Českého ráje za rok 2019 vykazuje významnou ztrátu na základě vysokých nákladů, a i přes vyšší příjmy ze vstupného a vzdělávacích programů má DP Českého ráje nejnižší tendenci, k dosažení přinejlepším nulovému hospodářskému výsledku. Expozice je v DP Českého ráje velmi zdařile ztvárněna, ale pravděpodobně vysoko nákladová, a i přes vysoký počet návštěvnosti nedokáže pokrýt provozní náklady DP. Výrazně vysokému počtu návštěvnosti je v podstatě dosahováno i díky občůdku s možností občerstvení.

Domy přírody, ač představují přírodu a jsou velmi zajímavým místem pro poznání chráněných oblastí, jejich náklady na provoz jsou značné a nepůsobí tak ekonomicky přívětivě.

9 Závěr

Definice pojmu dědictví je pod rozsáhlými pojmy představováno vše, co lidé chtějí chránit. Dědictví spjaté s přírodou je vytvářeno komplexem přirozených oblastí a jevů, které mají svůj cenný význam podle preferencí každého jedince. Obdivováním takových míst se však můžeme dopouštět i k různým způsobům jejich narušení, a to i neúmyslně. Z těchto příčin je nezbytné poskytovat informace návštěvníkům v chráněných oblastech, aby pochopili vzácnost těchto míst a vztahy, které člověk s přírodou mezi sebou utváří. Způsoby předávání informací by měly být nejen pochopitelné, ale i zajímavé. Právě interpretace má za úkol využívat různých prostředků prezentace s cílem zamyšlení, utváření lepších vztahů k přírodě a podněcovat k její ochraně. K tomu přispívají také Domy přírody, které svým působením šíří tyto myšlenky a snaží se o větší povědomí a půvabu okolní přírody a zachování její bezprostřednosti.

Bakalářská práce se soustředí na návštěvníká střediska Domy přírody v České republice, jež teoretická část zprvu popisuje pojmy dědictví a interpretace. Po těchto částech jsou charakterizovány Domy přírody a jejich činnost, dále se pak věnuje praktická část konkrétním třem vybraným Domům přírody v České republice.

Porovnáním, na základě zúčastnění se zkoumaných prostředí, jsem následně analýzou konkrétních návštěvníckých středisek došla ke zhodnocení metod interpretace a možného potenciálu působnosti Domů přírody pro společnost.

V důsledku vzájemného porovnání a poskytnutých dat jsem z vyhodnocených výsledků došla k následným referencím:

Každý individuální Dům přírody, ač jsou všechny realizovány na základě jednotného konceptu se stejnými zásadami, nabízí každý z nich něco jiného a jsou svým způsobem od ostatních výjimeční. Ve všech návštěvníckých střediscích DP je vidět velký kus práce nadpracovanými expozicemi, které jsou v porovnání například s muzei a jinými objekty poskytující výstavy, opravdu neobyčejné. Kterákoliv expozice DP má svou hierarchii, postupně na sebe informace navazují a pohltní každého, kdo se jí účastní. Sjednocují v sobě všechny podstatné a zajímavé informace o chráněném území, ve kterém se jednotlivci momentálně nachází. Hlavním jejich údělem je co nejvíce na návštěvníka zapůsobit jinými formami než pouhým přehlcováním informacemi o přírodě, jenž jí je člověk nejraději součástí. Poselstvím je, se co nejvíce s přírodou vžít a pociťovat větší potřebu k její ochraně

pro další generace. Svým způsobem tady každý získá a pozná i to, co by v přírodě nemusel vždy objevit. Návštěvník odchází především s příjemným zážitkem, příučením se něčeho nového a s pocitem příjemně stráveného času.

Ačkoliv jsou Domy přírody velmi účelné s jedinečně interpretovanými chráněnými oblastmi, hlavní potenciál si zde předně kladou vzdělávací programy pro cílové školní skupiny. Specializace na různorodé nabídky programů se návštěvnost dětí a studentů v tomto směru dozajista rozrůstá. Věnují se tak různým tematickým programům a o to více jsou větší součástí interpretovaného území. Pro návštěvníka jako jednotlivce může tato expozice představovat sice nevšední zážitek, avšak jejich návštěva DP se nemusí v rámci jednoho konkrétního DP opakovat. Větší potenciál tu vidím také u místních obyvatel, kteří se mohou více zapojovat do aktivit provozovaných DP, jejichž prostředí se nachází v nepřilíš turistických cílech v chráněném území, a tak může být i méně povědomý a dostupný pro širokou veřejnost.

Seznam použité literatury

Literatura

ALDRIDGE, D. (1975) *Principles of countryside interpretation and interpretive planning*. Edinburgh, UK: Countryside Commission for Scotland.

AUSTIN, David, FOLTÝN, Dušan a Hana HAVLŮJOVÁ, ed. *Kulturní dědictví a udržitelný rozvoj místních komunit: Cultural heritage and sustainable development of local communities*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-729-8.

Brochu, L. (2003) *Interpretative Planning: The 5-M Model for Successful Planning Projects*. Fort Collins: National Association for Interpretation.

ČINČERA, Jan, Michal MEDEK a Miroslav LUPAČ. *Příroda 2.0?: využití digitálních médií pro terénní interpretaci přírodního dědictví*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-8944-0.

HEŘMANOVÁ, Eva a Pavel CHROMÝ. *Kulturní regiony a geografie kultury: kulturní realie a kultura v regionech Česka*. Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-80-7357-339-3.

KUPKA, Jiří. *Krajiny kulturní a historické: vliv hodnot kulturní a historické charakteristiky na krajinný ráz naší krajiny*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2010. ISBN 978-80-01-04653-1.

LUDWIG, T. (2003) *Basic Interpretive Skills: The Course Manual*. Werleshausen, Germany: Bildungswerk interpretation.

PATOČKA, Jiří a Eva HEŘMANOVÁ. *Lokální a regionální kultura v České republice: kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-347-8.

Přírodní památky České republiky: Natural monuments of the Czech Republic = Naturdenkmäler der Tschechischen Republik. Praha: Kartografie Praha, [2015]. ISBN 978-80-7393-345-6.

PTÁČEK, Ladislav. *Jak pře(d)kládat svět: základy dobré interpretace*. Brno: Nadace Partnerství, 2012. ISBN 978-80-904918-5-4.

PTÁČEK, Ladislav, ed. *Interpretace místního dědictví: příručka pro plánování a tvorbu prezentací místních zajímavostí*. Brno: Nadace Partnerství, 2004. *Metody komunitního rozvoje*. ISBN 80-239-2068-5.

ZELENKA, Josef a Martina PÁSKOVÁ. Výkladový slovník cestovního ruchu. Kompletně přeprac. a dopl. 2. vyd. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 978-80-7201-880-2.

Internetové zdroje

DAVID, L., VELKOVÁ, E., 2009. Jednotný architektonický koncept. Manuál pro navrhování návštěvnických středisek AOPK ČR. [online]. [cit. 2020-05-24]. Dostupné z:

<http://www.ochranaprirody.cz/res/archive/148/019440.pdf?seek=1389705608>

Dobrá interpretace – Interpretace místního dědictví [online]. [cit. 2020-02-15]. Dostupné z:

<https://dobrainterpretace.cz/>

Domy přírody [online]. [cit. 2020-05-26]. Dostupné z: <http://www.ochranaprirody.cz/prace-sverejnosti-a-evvo/domy-prirody/>

Dům přírody [online]. [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: <http://www.dumprirody.cz/>

Kde fondy EU pomáhají – Vybudování návštěvnického střediska Dům přírody Český ráj

[online]. [cit. 2020-05-23]. Dostupné z: <https://www.100projektu.eu/vybudovani-navstevnickeho-strediska-dum-prirody-cesky-raj/>

<https://www.100projektu.eu/vybudovani-navstevnickeho-strediska-dum-prirody-cesky-raj/>

KOZUBKOVÁ, J., 2008. Návštěvnická střediska ve světě, inspirace a poučení. Ochrana přírody. [online] roč. 63, č. 5 [cit. 2020-05-24]. Dostupné z:

<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/zamereno-na-verejnost/navstevnicka-strediska-vesvete-inspirace-a-pouceni/>

MEDEK, M., 2015. Interpretační plánování. [online]. [cit. 2020-03-08]. Dostupné z:

<https://docplayer.cz/44261557-O-co-jde-v-interpretaci-interpretacni-planovani-planovani-interpretace-rozhodovaci-proces-planovani-interpretace-jak-na-planovani-interpretace.html>

MEDEK, M., Plánování interpretace. [online]. [cit. 2020-05-24]. Dostupné z:

https://medek.us/ftp/planovani_interpretace.pdf

PEŠOUT, P., ŠOLTYSOVÁ, L., 2016. Domy přírody v České republice, Deset úspěšných let partnerského programu. Ochrana přírody. [online] roč. 71, č. 2, s. 38-42. [cit. 2020-05-26].

Dostupné z: <https://www.casopis.ochranaprirody.cz/zamereno-na-verejnost/domy-prirody-v-ceske-republice/>

PEŠOUT, P., ŠOLTYSOVÁ, L., LICEK, T., 2009. Dům přírody, nový program AOPK ČR.

Ochrana přírody. [online] roč. 64, č. 2, s. 26-28. [cit. 2020-05-26]. Dostupné z:

<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/zamereno-na-verejnost/dum-prirody/>

PTÁČEK, L., 2012. Interpretace místního dědictví pro venkovská muzea. [online].

[cit. 2020-03-20]. Dostupné z: [https://www.kyjovske-](https://www.kyjovske-slovacko.com/sites/default/files/prilohy/studie_interpretace_kulturniho_dedictvi.pdf)

[slovacko.com/sites/default/files/prilohy/studie_interpretace_kulturniho_dedictvi.pdf](https://www.kyjovske-slovacko.com/sites/default/files/prilohy/studie_interpretace_kulturniho_dedictvi.pdf)

RŮŽIČKA, T., PTÁČEK, L., MEDEK, M., HUŠKOVÁ, B., BANÁŠ, M., 2011. Metodika o zásadách a metodách interpretace se zaměřením na interpretaci přírodního dědictví a činnost návštěvnických středisek s využitím zahraničních zkušeností. vyd. 1. Brno: Nadace

Partnerství. [cit. 2020-02-15]. Dostupné z: [http://www.partnerstvi-](http://www.partnerstvi-ops.cz/web/light_local/www-render/upload/4/files/metodika-interpretace_web_2.pdf)

[ops.cz/web/light_local/www-render/upload/4/files/metodika-interpretace_web_2.pdf](http://www.partnerstvi-ops.cz/web/light_local/www-render/upload/4/files/metodika-interpretace_web_2.pdf)

TILDEN, Freeman. Interpreting Our Heritage [online]. 4. vyd. ReadHowYouWant.com, 2009. ISBN 1442998008. Dostupné z:

https://is.muni.cz/el/1421/podzim2017/MUI_338/Interpreting_Our_Heritage_Chapel_Hill_Books_.pdf

VEVERKA, J.: Heritage Interpretation International Group [online]. Dostupné z:

<http://www.heritageinterp.com/>

VITÁKOVÁ, M., 2007. Využití kulturních a přírodních památek pro cestovní ruch. [online].

[cit. 2020-03-08]. Dostupné z: [http://www.mmr.cz/getmedia/473a8dbe-5c92-4eef-818e-](http://www.mmr.cz/getmedia/473a8dbe-5c92-4eef-818e-0252a54c8200/GetFile2.pdf)

[0252a54c8200/GetFile2.pdf](http://www.mmr.cz/getmedia/473a8dbe-5c92-4eef-818e-0252a54c8200/GetFile2.pdf)

Základní organizace českého svazu ochránců přírody Nový Jičín. [online]. [cit. 2020-04-17].

Dostupné z: <http://csopnj.cz/>

Seznam zkratek

ŽP	Životní prostředí
CHKO	Chráněná krajinná oblast
AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
ZO ČSOP	Základní organizace Český svaz ochránců přírody
NS	Návštěvnické středisko
IS	Informační středisko
DP	Dům přírody
DPČR	Dům přírody Českého ráje
DPP	Dům přírody Poodří
DPT	Dům přírody Třeboňska
SFŽP ČR	Státní fond životního prostředí České republiky
POPFK	Podpora obnovy přirozených funkcí krajiny

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Mapa návštěvnických středisek Domů přírody	29
Obrázek 2 - Logo a barvy Domů přírody	31
Obrázek 3 - Vazby a plochy stavby	35
Obrázek 4 - Rozdíly mezi domy přírody a informačními středisky	37
Obrázek 5 - Logo informačního střediska	37
Obrázek 6 - Dům přírody Českého ráje	42
Obrázek 7 - Expozice Domu přírody Českého ráje	43
Obrázek 8 - Expozice Domu přírody Českého ráje	43
Obrázek 9 - Expozice Domu přírody Českého ráje	44
Obrázek 10 - Expozice Domu přírody Českého ráje	44
Obrázek 11 - Struktura expozice Domu přírody Českého ráje.....	45
Obrázek 12 - Dům přírody Českého ráje	46
Obrázek 13 - Pylon DP Českého ráje	48
Obrázek 14 - Dům přírody Poodří	52
Obrázek 15 - Expozice Domu přírody Poodří	53
Obrázek 16 - Expozice DP Poodří.....	53
Obrázek 17 - Venkovní expozice DP Poodří	54
Obrázek 18 - Venkovní expozice DP Poodří	55
Obrázek 19 - Venkovní expozice DP Poodří	55
Obrázek 20 - Záchranná stanice Poodří.....	56
Obrázek 21 - Záchranná stanice Poodří.....	57
Obrázek 22 - Orel skalní v Záchranné stanici Poodří.....	57
Obrázek 23 - Dům přírody Třeboňska.....	64
Obrázek 24 - Expozice Domu přírody Třeboňska.....	64
Obrázek 25 - Expozice Domu přírody Třeboňska.....	65
Obrázek 26 - Expozice Domu přírody Třeboňska.....	66
Obrázek 27 - Expozice DP Třeboňska	66
Obrázek 28 - Expozice Domu přírody Třeboňska.....	67
Obrázek 29 - Expozice Domu přírody Třeboňska.....	67
Obrázek 30 - Venkovní prvek Domu přírody Třeboňska.....	68

Seznam grafů

Graf 1 - Návštěvnost DP Českého ráje za rok 2017 – 2019	51
Graf 2 - Návštěvnost DP Poodří za rok 2017 – 2019	63
Graf 3 - Návštěvnost DP Třeboňska za rok 2013 – 2019	73
Graf 4 - Celková návštěvnost DP za rok 2017 – 2019	76
Graf 5 - Náklady DP za rok 2018 a 2019	77
Graf 6 - Příjmy DP za rok 2018 a 2019	78
Graf 7 - Hospodářský výsledek DP v roce 2018 a 2019	78

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Otevírací doba DP Českého ráje	46
Tabulka 2 - Ceník DP Českého ráje	47
Tabulka 3 - Ceník DP Českého ráje	47
Tabulka 4 - Otevírací doba DP Poodří	58
Tabulka 5 - Ceník DP Poodří	59
Tabulka 6 - Ceník DP Poodří	59
Tabulka 7 - Hospodaření DP Poodří v letech 2018 a 2019	62
Tabulka 8 - Otevírací doba DP Třeboňska	69
Tabulka 9 - Ceník DP Třeboňska	69
Tabulka 10 - Ceník DP Třeboňska	69
Tabulka 11 - Hospodaření DP Třeboňska v letech 2018 a 2019	72